

**SMURTO PRIEŠ VAIKUS DIAGNOSTIKOS
METODINĖS REKOMENDACIJOS**

Smurto prieš vaikus diagnostikos metodinės rekomendacijos

Leidinio sudarytojai:

Rolanda Adlienė

Anželika Balčiūnienė

Aušra Marija Dovydaitytė

Darius Leskauskas

Paulius Raugalas

Sigutė Stanaitienė

Daina Taparauskienė

Dovilė Trijonytė

IŽANGA

Pratarmė

Smurtas kaip fenomenas lydi visą žmonijos istoriją, ją aprašo įvairūs autoriai nuo pačių ankstyviausių rašytinių šaltinių ligi šių dienų. Smurtinis elgesys prieš vaikus lemia netolygią vaiko socialinę raidą, nekontroliuojamos agresijos didėjimą, smurtinės kultūros perdavimą ateinančioms kartoms, šeimos vaidmens sumažėjimą, vertybių nuvertėjimą. Smurtą patiriantys vaikai išsiskiria didesne psichologinių ir elgesio problemų rizika. Depresija, nerimo sutrikimai, piktnaudžiavimas priklausomybę sukeliančiomis medžiagomis, nesaugi lytinė elgsena, socialinės kompetencijos stoka smurtą patiriantiems vaikams nustatoma dažniau nei kitiems bendraamžiams. Be to, smurtą patiriantys socialiai apleisti vaikai priskiriami prie padidėjusios savižudybės rizikos grupės vaikų.

Šis leidinys skirtas visiems asmens sveikatos priežiūros įstaigose dirbantiems specialistams, kurio tikslas suteikti žinių, dalykinės informacijos kuo anksčiau atpažinti smurtą prieš vaiką, jį diagnozuoti, suteikti reikiamą pagalbą vaikui ir šeimai, o prireikus atlikti savo pareigą pranešant apie netinkamą elgesį su vaiku jo teises ginančioms institucijoms.

TURINYS

I SKYRIUS

Sąvokos, apibrėžimai ir smurto prieš vaiką formos

II SKYRIUS

Emocinis smurtas prieš vaikus

III SKYRIUS

Fizinis smurtas prieš vaikus

IV SKYRIUS

Seksualinis smurtas prieš vaikus

V SKYRIUS

Teisiniai smurto prieš vaiką aspektai

VI SKYRIUS

Smurto aplinkybių įtaka vaikui

VII SKYRIUS

Pranešimas apie smurtą prieš vaiką

Institucijos, teikiančios pagalbą smurtą patyrusiems vaikams, kita svarbi informacija

1 priedas

Pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios įstaigos

2 priedas

Regioninių diferencijuotų kompleksinės psichiatrinės pagalbos vaikui ir šeimai centrų kontaktiniai duomenys

3 priedas

Savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyrių (tarnybų) kontaktiniai duomenys

4 priedas

Psichologinių pedagoginių tarnybų kontaktiniai duomenys

5 priedas

Pranešimo Vaiko teisių apsaugos skyriui, policijai ir / ar prokuratūrai pavyzdžio forma

I. SKYRIUS

SĄVOKOS, APIBRĖŽIMAI IR SMURTO PRIEŠ VAIKĄ FORMOS

Vaikas – žmogus iki 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip.

Vaiko atstovai pagal įstatymą – vaiko tėvai (įtėviai), globėjai, rūpintojai ir kiti teisėti vaiko atstovai.

Smurtas prieš vaiką – vaiko patiriamas kito asmens neatsitiktinis veikimas ar neveikimas, darantis tam vaikui fizinį, emocinį, seksualinį poveikį, ar nepriežiūra, sukianti ar galinti sukelti žalą vaiko raidai, sveikatai ir orumui.

Smurto prieš vaiką formos:

1. *Emocinis smurtas* – kito asmens nuolatinė neigiama nuostata dėl vaiko, jo individualumo nepripažinimas, pozityvios socializacijos trikdymas, sukiantis ar galintis sukelti žalą vaiko fizinei, psichikos, socialinei sveikatai ar raidai;

2. *Fizinis smurtas* – kito asmens veiksmai prieš vaiką, sukiantys tam vaikui skausmą ir (ar) galintys sukelti arba sukeliantys sveikatos bei raidos sutrikimų;

3. *Seksualinis smurtas* – kito asmens veiksmai prieš vaiką, kuriais tas asmuo siekia patirti seksualinį pasitenkinimą arba gauti pelno iš seksualinių ar su jomis susijusių paslaugų ir kurie sutrikdo ar gali sutrikdyti normalią vaiko raidą ir žaloja ar gali žaloti jo asmenybę;

4. *Nepriežiūra* – kito asmens nuolatinis nepakankamas pagrindinių vaiko fizinių ir dvasinių poreikių tenkinimas ar netenkinimas, keliantis grėsmę vaiko fizinei, pažintinei ir psichosocialinei raidai.

II. SKYRIUS

EMOCINIS SMURTAS PRIEŠ VAIKUS

Emocinis smurtas – tai pavojingas, visada sąmoningas, tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiantis baimintis, kad dėl tolesnių grasinančiojo veikslių ar neveikimo atsirast tam tikrų neigiamų padarinių. Visos netinkamo elgesio su vaiku formos yra lydimos ir emocinio smurto jo atžvilgiu. Kai kuriais atvejais vaikas gali patirti vien tik emocinį smurtą, esant netinkamam tėvų, globėjų ar kitų už vaiką atsakingų asmenų elgesiui.

Emocinio smurto artimoje aplinkoje rūšys:

- *menkinimas* - nuolatinis neigiamas vaiko, jo poelgių, pomėgių, darbų vertinimas;
- *ignoravimas* - toks suaugusiųjų elgesys, kai vaikas nuolat jaučia, kad suaugęs yra psichologiškai nuo jo atsiribojęs;
- *eksploatavimas* - nuolatinis vaiko naudojimas suaugusiųjų emocinėms, tarpasmeninėms, finansinėms ar kitoms problemoms spręsti;
- *korupcija* - vaiko skatinimas, kad jis įsitrauktų į asocialią ar destruktivią veiklą;
- *socialinė izoliacija* - neleidimas vaikui susiformuoti reikiamų socialinių santykių su socialine aplinka, tokių santykių nutraukimas;
- *nuolatinis gąsdinimas*;
- *nuolatinis vaiko amžių neatitinkančių reikalavimų kėlimas*;
- *netinkama kontrolė* (per griežta kontrolė, per didelis visko leidimas, nenuoseklumas).

Kada įtarti emocinį smurtą?

Vienas iš pagrindinių požymių, leidžiančių įtarti, kad vaikas patiria emocinį smurtą yra elgesio ir emocinės būklės pasikeitimas. Jų pobūdis priklauso nuo aplinkybių, vaiko asmenybės ir emocinio smurto trukmės. Neretai jie yra panašūs į požymius, pasireiškiančius vaikui patiriant kitų rūšių smurtą. Dažniausiai pastebimi šie požymiai:

- pakitęs socialinio gyvenimo modelis: sunkiai suranda draugų arba atsiriboja nuo senųjų;
- vengia tų veiklų, žaidimų, kuriuos dalyvauja kiti vaikai;
- tapo tylėsnis, uždaresnis;
- savęs nuvertinimas, nepasitikėjimas savimi;
- mokymosi problemos;
- miego sutrikimai;
- suicidinis, save žalojantis elgesys;

- piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis;
- gali pasireikšti prieštaraujantis, asocialus elgesys bendraamžių tarpe;
- stiprus, dažnas nerimas;
- pablogėjusi nuotaika;
- pakitęs, amžiaus neatitinkantis elgesys;
- enurezė, enkoprezė;
- psichologinės raidos atsilikimas;
- fizinės raidos atsilikimas (jei emocinis smurtas yra labai intensyvus);
- širdies, pilvo, galvos skausmai ar funkciniai vidaus organų sutrikimai, nesant medicininių priežasčių.

Kad vaikas patiria emocinį smurtą, galima spręsti iš vaiko ir tėvų bendravimo pobūdžio. Esant šalia gydytojui, dažnai tėvai stengiasi neparodyti, kad netinkamai elgiasi su savo vaiku, todėl labai svarbūs slaugytojų ir kitų darbuotojų pastebėjimai. Emocinio smurto riziką rodo tokie tėvų elgesio su vaiku ypatumai:

- mažai domisi ar rūpinasi savo vaiku;
- nesugeba suprasti, kad vaikas patiria emocinį stresą;
- neigia vaiko patiriamas emocines problemas namuose ar mokykloje arba kaltina patį vaiką dėl jų;
- pastoviai kaltina, menkina ar kritikuoja vaiką, naudoja jį žeminančius išsireiškimus (pvz. “beviltiškas”, “niekam tikęs” ir pan.);
- reikalauja iš vaiko per daug dėmesio ir supratimo sau, per didelių pasiekimų moksluose ar kitoje veikloje;
- naudoja labai griežtas bausmes ir pataria kitiems (pvz. mokytojams) taip su juo elgtis;
- nesupranta ir kategoriškai riboja vaiko poreikius ir (ar) bendravimą su kitais.

Didesnė rizika vaikui patirti emocinį smurtą yra šeimose, kuriose pasireiškia kitos smurto rūšys, dažni tėvų konfliktai, auga daugiau mažų arba negalią turinčių vaikų, tėvai neturi darbo, piktnaudžiauja alkoholiu, serga psichikos ligomis ar yra patys patyrę smurtą, tėvai labai jauni, stokoja tėvystės įgūdžių ir supratimo apie vaiko vystymąsi, auklėjimą.

Sužinoti, kad vaikas patiria emocinį smurtą, galima ir iš vaiko pasakojimo. Tačiau vaikai ne visada papasakoja, kaip su jais elgiasi tėvai ar globėjai. Kartais papildomą informaciją apie vaiko patiriamą emocinį smurtą galima gauti iš trečiųjų asmenų – kitų šeimos narių, pedagogų, kaimynų, socialinių darbuotojų (jei šeima yra padidintos socialinės rizikos grupėje).

Pokalbio su vaiku ypatumai

Geriau kalbėti su vaiku atskirai nuo tėvų bei kitų pacientų ar personalo narių. Būdamas kartu su tėvais, vaikas bijos ar nedrįs papasakoti daugelio dalykų. Pradžioje geriausiai kelias minutes skirti pokalbiui neutraliomis temomis: sesės, broliai, gyvūnai, tai bus tinkama pradžia pokalbiui apie namus. Klausimus reikėtų formuluoti paprasta, vaikui suprantama kalba. Svarbu aktyvus klausymas, taip vaikas supranta, kad pokalbis jums yra įdomus. Kalbant su vaiku, geriau neužduoti tiesioginių klausimų (pvz. „Ar su tavim namuose negražiai elgiasi?“), rekomenduojama vaiko klausti apie santykius (pvz. „Kaip tu sutari su mama?“ „Kaip dažnai užsiimate bendra veikla?“ „Ką veikiate, ar dažnai pykstatės, jei būni negeras?“ „Kaip baudžia?“). Atsakydamas į panašius klausimus, vaikas gali pradėti pasakoti ir emocinio smurto situacijas, vėliau galima paklausti konkretesnių, su emociniu smurtu susijusių klausimų. Vaiko pasakojimas fiksuojamas medicininiuose dokumentuose. Svarbu leisti vaikui suprasti, kad pasekmių, jog jis pasakoja apie patirtą smurtą nebus, kad jis nėra kaltas.

Naudingos informacijos gali suteikti pokalbis kartu su vaiku ir tėvais – jo metu galima įvertinti vaiko ir tėvų bendravimą. Kartais tėvai perdėtai rūpinasi vaiku; glosto, vadina mažybiniais žodžiais, tačiau vaikas būna įsitemęs, iš to galima įtarti, kad toks elgesys vaikui nėra įprastas.

Pokalbio su tėvais ypatumai

Tėvai dažnai neigia ar net nevertina emocinio smurto kaip problemos, todėl svarbu suteikti pakankamai informacijos apie galimas pasekmes. Geriau kalbėtis su tėvais, nedalyvaujant vaikui. Svarbu pradėti pokalbį nuo to, kas aktualiausia tėvams - nusiskundimai dėl vaiko sveikatos ar elgesio. Norint nustatyti ar patikslinti emocinio smurto galimybę, netikslinga pokalbį pradėti klausimais: „Ar jūs dažnai neigiamai vertinate vaiką?“, „Ar šaukiate ant vaiko?“. Geriau iš pradžių užduoti bendresnio pobūdžio klausimus: „Kaip jūs stengiatės įveikti tas problemas, apie kurias kalbėjote?“, „Kas labiausia jus jaudina vaiko elgesyje?“ ir pan. Taip pateikiant klausimus, gaunama išsamesnė ir patikimesnė informacija. Vėliau galima užduoti ir konkretesnių klausimų: „Ką jūs darote, jeigu vaikas neklauso jūsų?“ ir pan. Vengti uždaro tipo klausimų. Kalbant su tėvais, reikia stengtis tiesiogiai nekritikuoti jų elgesio, nes tai gali iššaukti tėvų priešišumą. Tėvai atsisakys bendradarbiauti, ir šeima bei vaikas negaus reikiamos pagalbos. Galimas toks pokalbis su tėvais: „Aš suprantu, kad jums tikrai sunku šioje situacijoje, bet jūs stengiatės įveikti problemas, padėti vaikui. Kartais tai pavyksta, kartais ne visai. Taip būna dažnai, tačiau visada galima rasti geresnių būdų problemoms spręsti. Galima apie tai pakalbėti, pasitarti su manimi ar su kitu specialistu“.

Esant galimybei naudinga pakalbėti ir su kiekvienu iš tėvų atskirai. Dažnai įveikti emocinį smurtą gali pakakti įprasto psichologinio konsultavimo, žinių apie vaiko raidos ypatumus suteikimo, kitokių auklėjimo strategijų aptarimo. Jeigu specialistas nesijaučia kompetentingas tai atlikti, reikalingas siuntimas pas psichikos sveikatos specialistus. Siuntimas pas psichikos sveikatos specialistą reikalingas ir tada, kaip yra nurodyta kitų prievartos rūšių atvejais. Esant didelei socialinei rizikai turėtų būti informuotas socialinis darbuotojas. Esant reikalui - apie patiriamą emocinį smurtą turėtų būti informuojami savivaldybių Vaiko teisių apsaugos skyriai. Vaikui būtina užtikrinti ilgalaikę, nuoseklią psichologinę pagalbą, esant nepakankamam efektui - nukreipti pas gydytoją vaikų ir paauglių psichiatrą.

Somatinis ištyrimas

Kadangi emocinis smurtas gali būti sudėtinė kitų prievartos prieš vaikus formų dalimi, reikalinga nustatyti, ar nėra somatinių fizinio ir seksualinio smurto požymių. Gali būti reikalingas ištyrimas dėl psichosomatinių sutrikimų, sukeltų emocinio smurto.

Emocinis smurtas ne namų aplinkoje

Emocinis smurtas gali būti patiriamas ne tik iš artimos aplinkos asmenų, bet ir bendraamžių, ar kitų asmenų, turinčių kontaktą su vaiku. Viena dažniausių formų – patyčios.

Patyčios – tai tyčiniai, pasikartojantys veiksmai, kuriuos, siekdamas įžeisti, įskaudinti kitą žmogų, sukelia fizinę ar psichologinę jėgos persvarą turintis asmuo.

Jei patyčios patiriamos mokykloje, pirmiausia dėmesį turėtų atkreipti mokytojai, apie tai informuoti tėvus, mokyklos psichologą, socialinį darbuotoją.

Įtarti, kad vaikas patiria patyčias bendraamžių tarpe, reikėtų kai:

- vaikas daugiausiai laiko praleidžia vienas;
- pertraukų metu stengiasi būti klasėje;
- pablogėjo mokymosi rezultatai, staiga atsirado baimė atsakinėti prieš klasę;
- miego, apetito sutrikimai;
- savivertės pokyčiai;
- nerimas, pablogėjusi nuotaika;
- suicidiniai bandymai, save žalojantis elgesys;
- vaikas vėluoja, nenori lankyti pamokų;
- pilvo, galvos skausmai, ypač rytais prieš mokyklą.

Jei vaikas patiria patyčias mokykloje, informacija turėtų būti gaunama iš mokytojų (mokinio charakteristika, elgsenos pokyčiai). Tėvai turėtų būti informuojami nedelsiant apie vaiko patiriamas patyčias ir paskatinti apie tai informuoti mokyklos darbuotojus. Mokyklos psichologas, socialinis darbuotojas turėtų tarpininkauti pokalbyje su smurtautoju, jo tėvais bei aukos šeima. Kartu reiktų surasti problemos sprendimo būdą, kuris turėtų būti pasiektas per nustatytą terminą. Jei taip nepavyksta pasiekti pakankamo rezultato, turėtų būti taikomos pakankamai griežtos priemonės, kad apsaugoti auką (-as) nuo emocinio smurto ir parodyti, kad toks elgesys yra netoleruotinas. Nustačius patyčių faktą mokytojas, mokyklos psichologas turėtų inicijuoti pokalbį su kitais vaikais, siekiant išsiaiškinti ar tai vienintelis atvejis, taip siekiant išvengti žalos kitiems. Visa mokyklos bendruomenė turėtų būti įtraukiama į kovą su patyčiomis. Psichologinis konsultavimas turėtų būti lengvai prieinamas visiems norintiems, siekiant išvengti tolimesnių neigiamų pasekmių.

III. SKYRIUS

FIZINIS SMURTAS PRIEŠ VAIKUS

Fizinis smurtas gali būti vienkartinis epizodas arba pasikartojantys veiksmai – mušimas, stumdymas, spardymas, deginimas, kandžiojimas, smaugimas, bet koks skausmo kėlimas (žnaibymas, badymas ir pan.). Fizinė trauma gali būti įvairi – nuo lengvo apdraskymo ir nubrozdinimo iki lūžusių kaulų, smegenų sutrenkimo, vidinių organų (inkstų, kepenų, blužnies) sužalojimo. Fizinis smurtas taip pat pasireiškia „ypatingų“ bausmių taikymu – kankinimais, vaiko uždarymu tamsiose patalpose (sandėliuke, rūsyje, dėžėje), darbo skyrimu ne pagal vaiko jėgas.

Kaip atpažinti fizinį smurtą patyrusį vaiką?

Tokie akivaizdūs fiziniai požymiai, kaip mėlynės, nudegimo žymės, patinimai, pabrinkimai gumbai, nubrozdinimai, nutrynimai, žaizdos, įdrėskimai ir kiti odos sužeidimai, lūžiai, įvairaus laipsnio užgijimo žaizdos, turėtų sukelti susirūpinimą ir poreikį išsiaiškinti, kas atsitiko. Svarbu suvokti, ar pateiktas vaiko paaiškinimas atitinka sužalojimų turinį, kitaip sakant, ar pasakojimas yra tikėtinas ir atspindi realius įvykius.

Požymiai, kuriuos pastebėjus, galima SVARSTYTI apie netinkamą žalojantį suaugusiųjų elgesį:

- Bet koks sunkus ar neįprastas vaiko sužalojimas, kuriam nėra paaiškinimo, arba šis paaiškinimas nepagrįstas.
- Nušalimai, bendras kūno sušalimas, kuriam nėra tinkamo paaiškinimo.
- Sužalojimai burnoje, kuriems nėra paaiškinimo arba šis paaiškinimas nepagrįstas.

Požymiai, kuriuos pastebėjus, galima ĮTARTI, apie netinkamą žalojantį suaugusiųjų elgesį:

- Konkretaus daikto žymės ant kūno, pvz.: rankos, virvės, lazdos ar kokio nors kito įrankio formos mėlynės, dantų žymės.
- Mėlynės arba kraujosruvos, atsiradę ne dėl medicininės būklės (pvz. kraujo krešėjimo liga), kuriems nėra įtikinamo paaiškinimo.
- Mėlynių ar kraujosruvų esama daug ir/arba vienoje kūno vietoje, mėlynės įvairios gijimo stadijos.
- Mėlynės ant nekaulėtų kūno ar veido vietų, taip pat aplink akis, ausis, sėdmenis.
- Suaugusiojo įkandimo žymės.
- Įpjovimai, įdrėskimai ar randai, kuriems nėra įtikinamo paaiškinimo arba dažniausiai drabužiais uždengtose vietose.
- Nudegimai ar nuplikymai, kai jiems nėra paaiškinimo arba jis neįtikinamas.

- Nudegimai ar nuplikymai, simetriški, yra ant minkštųjų audinių sričių, kurias menkai tikėtina užkliudyti karštu daiktu (pvz.: ant plaštakų viršaus, kojų padų, sėdmenų, nugaros).
- Nudeginimai, primenantys kokį nors konkretų daiktą (pvz. lygintuvo ar cigaretės).
- Žymės rodo prievartinį panardinimą į karštą skystį (pavyzdžiui, nuplikymai ant sėdmenų ar galūnių, kurių forma simetriška su aiškiai matomomis ribomis, gali atrodyti panašiai, kaip pirštinė ar kojine).
- Vienas ar daugiau kaulų lūžių, kai tai nesusiję su vaiko medicinine būkle (pavyzdžiui, nustatytu trapių kaulų sindromu ar osteopenija), arba nėra paaiškinimo, arba jis yra nepagrįstas. Taip pat ir praityje patirti nepaaiškinami kaulų lūžiai; slaptųjų lūžių požymiai rentgeno nuotraukose (pavyzdžiui, šonkaulių skilimai kūdikystėje).
- Kaukolės ertmės sužalojimai, kai nėra duomenų apie sunkią netyčią traumą arba medicininę būklę, ir nėra paaiškinimo arba jis yra nepagrįstas; vaikui mažiau nei 3 metai; yra ir kitų sužalojimų, tinklainės kraujosruvų, šonkaulių ar ilgųjų kaulų skilimų; yra daugybinių subduralinių kraujosruvų su arba be subarachnoidinėmis kraujosruvomis, su arba be hipoksiniiais išeminiais smegenų pažeidimais.
- Tinklainės kraujosruvos arba akių sužalojimai, jei nėra duomenų apie patvirtintą sunkią netyčią traumą arba medicininio paaiškinimo, įgimtų priežasčių.
- Stuburo sužalojimo požymiai (pažeisti slanksteliai arba stuburo kanalo vidus, pavyzdžiui: kaklo sužalojimai, galvos sužalojimai, arba krūtininės ir juosmeninės dalies sužalojimai su židinine simptomatika arba nepaaiškinama kupra), jei nėra patvirtinimo, kad vaikas patyrė sunkią netyčią traumą.
- Pilvo ir krūtinės ertmės sužalojimai, jei nėra patvirtinimo, kad vaikas patyrė sunkią netyčią traumą, jei nėra paaiškinimo arba jis yra nepagrįstas, arba, jei pagalbos kreipiamasi pavėluotai. Gali nebūti mėlynių ar kitų sužalojimų išorėje.

Skeleto lūžiai

Kaulų lūžiai yra vienas iš dažniausių fizinio smurto prieš vaikus požymių. Manoma, kad daugiau nei 50 proc. kūdikių iki 1 m. kaulai lūžta dėl patirto smurto. Todėl jeigu kūdikiui yra nustatomas kaulų lūžimas, reikia įvertinti ir fizinio smurto galimybę, atlikti nuodugnų vaiko ištyrimą ar nėra kitų sužeidimų. Taip pat indikuoti visų ilgųjų kaulų rentgenologinį, neurologinį ir akių dugno ištyrimą.

Dažnai tėvai į gydytojus kreipiasi dėl kitų problemų, ir tik nuodugnaus tyrimo metu diagnozuojami kaulų lūžiai. Lūžiai gali būti tiek galūnių, tiek kaukolės kaulų. Pagal kaulų gijimo proceso stadiją galima įtarti, kada apytiksliai galėjo būti trauma. Jei lūžiai yra skirtingų gijimo stadijų - tai vienas iš įtariamo smurto požymių. Jeigu yra daugybiniai kaukolės kaulų lūžiai, spiraliniai galūnių kaulų lūžiai nevaikštantems vaikams, daugybiniai abipusiai nugarinių šonkaulių galų lūžiai su stuburo slankstelių ar menčių pakenkimu, yra labai didelė tikimybė, kad jie atsirado dėl patirto fizinio smurto.

Nudegimai

Nudegimus sukelia karštis, veikiantis vaiko odą. Gali būti nudeginta karštais skysčiais, daiktais, liepsna, chemikalais, elektros srove. Fizinį smurtą reikėtų įtarti, jei matomi cigarečių, automobilio žiebtuvėlio palikti nudegimai, nudegimai palikti kokių nors daiktų (galima spręsti pagal daiktų kontūrus), jeigu nudegimai yra daugybiniai, jų yra ant sėdmenų ir lytinių organų.

Poodinės kraujosruvos

Mėlynė susidaro, kai mechanine jėga veikiamos kraujagyslės sutrūkinėja ir kraujas susikaupia aplinkiniuose audiniuose. Jeigu mėlynė atsirado dėl smūgio koku nors daiktu, ji gali atspindėti to daikto formą, yra didelė tikimybė, kad toks sužeidimas atsirado dėl fizinio smurto. Odos sužeidimas gali padėti nustatyti sužalojimo instrumento tipą. Mėlynės yra akivaizdžiausiai matomas ženklas, kad prieš vaiką naudojamas fizinis smurtas. Gydomos mėlynės praeina keletą spalvos keitimosi stadijų: raudona-mėlyna-žalsva ir vėliausiai gelsvai ruda. Pagal mėlynės spalvą galima apytiksliai įtarti traumos laiką.

Mėlynės spalva	Mėlynės amžius
Raudona	0-2 dienų
Mėlyna	2-5 dienų
Žalia	5-7 dienų
Geltona	7-10 dienų
Ruda	10-14 dienų
Nelieka žymės	2-4 savaitių

Įvairių gijimo stadijų mėlynės ant vaiko kūno, taip pat mėlynės ant rankų viršutinės dalies (atsirandančios ginantis nuo smurtautojo), liemens, šlaunų priekinėje pusėje, veido šonuose, ant ausų ir kaklo, genitalijų, pilvo ir sėdmenų, taip pat mėlynės, atspindinčios jas sukėlusius daiktus - diržo kilpą, plaštakos atspaudą ar žmogaus dantų paliktos žymės rodo, kad yra didelė fizinio smurto tikimybė.

Centrinės nervų sistemos (CNS) ir kitos galvos traumos

Rimtos kūdikių galvos traumos retai būna sukeltos nelaimingo atsitikimo (išskyrus tuos atvejus, kai yra labai aiški kita priežastis, pvz., automobilio avarija). Kaip nurodo tyrimai, 95 proc.

intrakranijinių sužeidimų ir virš 60 proc. visų galvos traumų priežastimi kūdikystėje yra fizinis smurtas. 80 proc. vaikų iki 2 metų visų mirčių dėl galvos traumų būna ne dėl nelaimingų atsitikimų. Todėl esant bet kokiai galvos traumai tiriant vaiką iki 2-3 metų, reikia pagalvoti ir apie fizinio smurto galimybę.

Viena iš sunkiausių fizinio smurto sukeltų pasekmių - kraujavimas kaukolės ertmėje, smegenų sukrėtimas, sumušimas.

Ypač keliančios įtarimą dėl fizinio smurto yra tinklainės kraujosruvos, nes jos dažnai atsiranda dėl stipraus vaiko kratymo ir yra vienas svarbiausių „kratomo vaiko“, (ang. k. *shaken baby syndrom*), sindromo požymių.

Kratomo vaiko sindromas (KVS)

Ši trauma gali pasitaikyti kūdikiams iki 1 metų amžiaus. Didžiausia rizikos grupė šiai trauma atsirasti yra 2-4 mėnesių kūdikiai. Tačiau neretai pasitaiko ir 5-6 mėnesių kūdikių traumų. Paprastai vaikams virš 2 metų amžiaus tokių traumų nebepasitaiko. Tačiau jeigu būta ypač smarkios jėgos, taip traumuoti gali būti ir 5-6 metų vaikai. Neretai prižiūrintys vaikus asmenys galvoja, jog pakračius vaiką, jis nustos verkti. Dažniausiai tai būna pervargę tėvai, kurie nesugeba tinkamai prižiūrėti kūdikio ir taip išlieja savo emocijas. Sužeidimai, būdingi KVS, neatsiranda dėl kritimo, traukulių ar dėl kitų priežasčių. Mirtingumas dėl šio sindromo 15-38 proc., vidutiniškai 20-25 proc. Atokios sunkaus KVS pasekmės gali būti: aklumas dėl smegenų žievės pakenkimo, spastiškumas, traukuliai, skilvelių išsiplėtimas, encefalomaliacija. KVS galima įtarti, jeigu minėti požymiai susibendrinę su kitais vaikų fizinio smurto požymiais: poodinėmis kraujosruvomis, kaulų lūžiais, kitomis traumomis, būdingu tėvų elgesiu. Įtarus KVS, reikalingos neatidėliotinos gydytojų vaikų neurologo, neurochirurgo, oftalmologo konsultacijos. Kompiuterinė tomografija pagrindinis tyrimo metodas, diagnozuojant hemoragijas.

Miunhauzeno - Deleguotojo sindromas

Miunhauzeno - Deleguotojo sindromu (toliau MDS) sergantys asmenys, paprastai motina - sąmoningai sukelia vaikui ligą (ikimokyklinio amžiaus vaikai dažniausios jų aukos, santykis tarp berniukų ir mergaičių tolygus) duodama išgerti cheminio elemento arba tiesiog įteigia vaikui nesamus ligos simptomus, ji perdeda, išgalvoja, nupasakoja fiktyvias istorijas. Ikimokyklinio amžiaus vaikas yra lengvai įtikinamas, kad jam skauda galvą, kad jam trūksta oro, jaučia pykinimą ir jis serga bei privalo gulėti lovoje. Tai viena iš vaikų išnaudojimo formų.

Vaikas, kurį prižiūri asmuo su įtariama MDS diagnoze, turi daug medicininių problemų, liga nereaguoja į gydymą, vaiko palikto ilgesnį laiką be mamos priežiūros savijauta pagerėja, bet mamai sugrįžus jo savijauta staigiai pablogėja.

- Vaiko savijauta pablogėja, jis nustoja kvėpuoti ar susiformuoja kiti neigiami ligos pokyčiai, kuomet mama yra viena su vaiku, nei medicinos personalas, nei artimieji nėra pablogėjusios savijautos liudininkais.
- Visi ligos esami ir nesami simptomai atsiranda kuomet mama yra viena su vaiku ir jie išnyksta, kai vaikas ilgesnį laiką būna atskirtas nuo mamos.
- Mama / globėja labai dėmesinga, ji nenori palikti savo vaiko vieno ir pati reikalauja nuolatinio dėmesio t. y. kviečia slaugytojus, gydytojus į palatą be pagrįstos priežasties.
- Pagrindiniai simptomai, kurie yra sukurti MDS kenčiančių tėvų / globėjų, yra alergijos, įvairūs nepaaiškinami odos pažeidimai, astma, vėmimas, viduriavimas, traukuliai, infekcijos ir kvėpavimo sutrikimai.
- Fizinių, laboratorinių, bei kitų diagnostinių tyrimų išvados yra labai neįprastos, neatitinka pagal vaiko ligos istoriją ir jų kliniškai neįmanoma paaiškinti.
- Mama ar globėja, besirūpinanti vaiku, žino daug apie mediciną, žavisi medicinine informacija, vardydama simptomus išlaiko medicinos vadovėliuose pateiktą eiliškumą ir net atrodo, kad mėgaujasi ligoninės aplinka.
- Kai kada išvardinus vaiko ligos simptomus mama užtikrina medikus, kad tokius simptomus turėjo ir vaiko senelis, močiutė ar kitas genetiškai glaudus šeimos asmuo, kuris mirė prieš daug metų.
- Šeimos istorija - panašius ir nepaaiškinamus ligos simptomus turėjo vaiko broliai ir seserys būdami panašaus amžiaus, bet „išaugo“ ligą, ar net tos „ligos“ pasėkoje yra mirę.
- Mamos ar globėjos veido išraiška neįprastai rami, net gydytojui cituojant galimų rimtų ligų diagnozę, net ištarus apie galimą leukemiją ar kitą onkologinę ligą ir akivaizdžiai išaiškinus ligos pasekmes mamai / globėjai jos veido išraiška išlieka rami.
- Mama ar globėja, nuolat skatina ir reikalauja iš gydytojų, sudėtingesnio įsikišimo, daugiau procedūrų ir tyrimų, kurie neretai yra labai skausmingi vaikui, o gydytojui nesutikus, paprieštaravus, kad šito nereikia, nes vaikui tai bus per didelė intervencija, akivaizdžiai pyksta ir reikalauja antros nuomonės, ar perkėlimų į sudėtingesnius skyrius.

- Mama dažnai keičia gydytojus, ligonines ir kitas medicininės institucijas. Medicinos kortelės atsidūrusios mamos rankose pasimeta.

Būtina remtis esamais įrodymais (fizinio smurto žymėmis, traumos sunkumo neatitinkančiomis aplinkybėmis), nes dažniausiai net ir labai skriaudžiami vaikai išlieka lojalūs savo tėvams ir neprisipažįsta, kad namuose prieš juos smurtaujama. Be to, dažnai jie būna prigrasinti ir prigrąsdinti ir bijo kam nors prasitarti apie smurtą, vykstantį namuose, bei pritaria smurtautojo versijai, iš kur atsirado sužeidimai. Vaikai taip pat kartais galvoja, kad jie nusipelno tokio artimųjų elgesio, nes buvo blogi, neklausė ir t.t., jie jaučiasi kalti ir dėl to gina smurtautoją.

Patirdamas fizinį smurtą, vaikas visada patiria ir emocinį smurtą. Todėl be objektyvių fizinio smurto simptomų, stebimi ir psichologiniai požymiai, pasikeičia vaiko elgesys, emocijų išraiška. Fizinio smurto įtaka psichologinei vaiko raidai gali turėti žymiai sunkesnių pasekmių, negu pats fizinis sužeidimas.

Psichologiniai, elgesio, emocijų požymiai leidžiantys įtarti, kad vaikas patiria smurtą.

Iš karto po smurto pradžios galintys ūmiai atsirasti požymiai:

- staiga atsiradęs didelis baimingumas, nerimastingumas, su tuo susijęs vengiantis elgesys;
- miego sutrikimai (nemiga, košmariški sapnai);
- potrauminio streso sutrikimo simptomai (pojūtis, kad kartojasi psichotraumuojanti situacija, nevalingi prisiminimai apie psichotraumuojančią situaciją, prisiminimus išprovokuoja tai primenančios detalės);
- atsisakymas kasdieninės veiklos, kurią vaikas mėgo.

Požymiai, atsirandantys dėl ilgalaikio smurto:

- nepasitikėjimas savo jėgomis;
- mokymosi rezultatų suprastėjimas, dėmesio koncentravimo sutrikimai mokykloje (jeigu jų anksčiau nebuvo);
- agresyvus elgesys;
- ypatingai paklusnus elgesys;
- ypatingas nepasitikėjimas suaugusiais;
- nepasitikėjimas bendraamžiais, vengimas dalyvauti bendroje veikloje su jais;
- perdėta artumo ir fizinio kontakto baimė;
- pasitraukimas iš socialinės veiklos;
- konkretaus asmens baimė ar baimė likti vienam su tam tikru asmeniu;

- depresijos simptomai, suicidiniai bandymai;
- apetito sutrikimai;
- padidėjęs baimingumas;
- elgesio regresas;
- piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis;
- blogesni pažymiai mokykloje, vaikai negali susikaupti, atrodo lyg užsisvajoję (nėra dėmesio ir aktyvumo sutrikimo);
- įvairūs somatinio pobūdžio nusiskundimai: galvos, pilvo, galūnių skausmai, nuolatinis pykinimas, bendras silpnumas, tačiau nėra medicininių priežasčių.

Minėti psichologiniai požymiai nėra specifiški smurtui, vien iš jų negalima diagnozuoti smurto. Įtarti smurtą, galima, jeigu šie simptomai yra su fiziniais požymiais ar yra labai intensyvūs ir negalima rasti kito paaiškinimo jiems atsirasti. Pastebėta, kad dažnai tėvų, iš kurių vaikas patiria smurtą, elgesys skiriasi nuo nesmurtaujančių tėvų elgesio.

Fizinio smurto naudojimą prieš vaiką leidžia įtarti toks tėvų elgesys:

- tėvų priešiškus, nebendradarbiavimas su medikais;
- sužeidimų sunkumas neatitinka pasakojimo, kaip jie atsirado;
- pasakojimo detalės nuolat kinta;
- delsimas kreiptis į medikus pagalbos;
- neadekvati reakcija į vaiko sužalojimus, jie vertinami kaip lengvesni, nei iš tiesų yra;
- nepaaiškinama, iš kur sužeidimai atsirado („stebuklingos traumos“);
- tėvai pasakoja, kad vaikas susižeidė pats ar jį sužeidė jaunesnis brolis ar sesuo, kai tai neatitinka vaiko amžiaus galimybių, pvz., vaikas nevaikštantis;
- dažnas gydančio gydytojo ir ligoninių keitimas;
- tėvų pasakojimas apie tariamą traumą yra trumpas, nupasakojama viskas keliais žodžiais, pasakojime nėra smulkmenų, detalių, pasakojimas neapibrėžiamas vietas ir laiko atžvilgiu.

Anamnezės rinkimo ir fiksavimo ypatumai

Geriausiai, kai anamnezė apie smurtą būtų renkama, nesant šalia kito personalo, pacientų, pavyzdžiui, kai palatoje ar kabinete yra tik gydytojas ir vaikas. Su vaiku ir jo tėvais kalbamas atskirai. Jeigu vaikas yra nerimastingas, nenori pasilikti vienas su gydytoju, tada su vaiku kalbamas dalyvaujant vienam iš tėvų ar kitam vaikui artimam asmeniui. Kartais naudinga pasikalbėti su abiem tėvais atskirai. Anamnezė medicininėje dokumentacijoje fiksuojama ypač

nuosekliai ir pilnai. Tai gali padėti išvengti daugelio pasikartojančių apklausų, kurios psichologiškai traumuoja vaiką. Taip pat kruopštus anamnezės duomenų fiksavimas gali būti reikalingas, norint teisiškai įrodyti smurto faktą. Anamnezė renkama atsižvelgiant į tai, kad vaikas gali būti psichologiškai traumuojamas pokalbio apie smurtą metu. Dėl to labai svarbu, kad vaikas pokalbio su medicinos darbuotoju metu jaustųsi saugus, kiek įmanoma mažinti vaiko nerimo lygį. Laikomasi bendrų pediatriinės anamnezės rinkimo principų. Nuosekli ir smulki anamnezė, pokalbis su tėvais gali padėti diferencijuoti, ar sužalojimas atsirado dėl nelaimingo atsitikimo, ar dėl patirto smurto.

Pokalbio su tėvais, globėjais nereikia pradėti nuo klausimų apie smurtą ar su juo susijusių klausimų. Reikia vengti klausimų, kuriuose yra kaltinimų smurtu. Smurto faktas ir kiti su tuo susiję įvykiai turi būti aprašomi tiesiogiai cituojant vaiko žodžius. Įtarus smurtą, reikia įvertinti, ar tikslinga rinkti smulkias anamnezės žinias. Tikslinga jeigu:

- vaikas pats nori papasakoti apie fizinį smurtą, pradeda pasakoti ar užsimena apie smurtą. Tai reiškia, jog vaikas pasitiki gydytoju, yra pasirengęs papasakoti jam skausmingus dalykus. Vaiko neišklausius, jis gali prarasti pasitikėjimą visais suaugusiais žmonėmis, daugiau niekam nepasakoti apie buvusį smurtą;
- anamnezės duomenys reikalingi norint tiksliai nustatyti traumos pobūdį ir skubiai skirti gydymą, be kurio kyla grėsmė paciento sveikatai ar gyvybei;
- reikia nuspręsti, ar reikia imtis skubių veiksmų, norint apsaugoti vaiką nuo tolimesnio fizinio smurto.

Netikslinga vaiko klausti apie smurtą, kai:

- vaikas labai nerimastingas, nereikia papildomų duomenų, norint patikslinti diagnozę ir skirti gydymą;
- specialistas neturi patirties ir pasirengimo, bendraujant su smurtą patyrusiais vaikais ir nereikia papildomų duomenų, norint patikslinti diagnozę ir skirti gydymą;
- vaikas neseniai pasakojęs kitam specialistui apie patirtą smurtą.

Renkant anamnezę iš vaikų, svarbu prisiminti, kad vaikai irgi gali stengtis nusišlapinti smurto faktą, norėdami apsaugoti tėvus ar bijodami tėvų grasinimų ir fizinių bausmių, vaikas geriau jausis pokalbio metu, jeigu:

- pokalbio pradžioje specialistas prisistato, paaiškina vaikui suprantama forma, kodėl tas pokalbis vyksta;
- po prisistatymo kalbama apie neutralius dalykus - mėgstami žaidimai, mokykla ir pan.;
- pokalbio metu vaikas ir specialistas sėdi, abiejų akys yra panašiam lygyje;

- neužduodami klausimai, kuriuose išankstinis neigiamas tėvų ar globėjų kaltinimas (Tavo tėvas su tavimi labai blogai elgiasi, papasakok, kaip jis tave skaudino...).
- Daugiau ir patikimesnės informacijos surenkama pokalbio su vaiku metu, jeigu:
- kalbant atsižvelgiama į vaiko kognityvinius sugebėjimus, naudojamos vaikui suprantamos, vaikiškos sąvokos;
  - renkant anamnezės duomenis stengiamasi naudoti daugiau atvirų klausimų (kas buvo toliau?, kada tai atsitiko?, papasakok apie...);
  - renkant anamnezę, vengiama užduoti klausimus, kuriuose jau yra atsakymas ar užuominų į atsakymus („turbūt tave tėtė labai mušė, ar ne? Ar tavo dėdė mušdavo tave laidu?“).

Anamnezėje turi būti kiek tai įmanoma aprašyta:

- kada prasidėjo smurtas;
- smurto faktų tiksli data/datos, seka (jeigu vaikas patiria smurtą, yra didelė tikimybė, kad tai patyrė ir anksčiau). Vaikai, ypač jaunesnio amžiaus, gali sunkiai prisiminti tikslias įvykių datas, todėl kad tiksliau sužinotume, galima bandyti įvykius sieti su svarbiomis datomis - gimtadieniai, mokslo metų pradžia, Šv. Kalėdos, Šv. Velykos;
- asmenys, iš kurių vaikas patyrė smurtą;
- asmenys, kurie žino apie smurto faktus;
- šeimos situacija, artimiausia vaiko socialinė aplinka;
- ar pasakojo kam nors anksčiau apie smurtą, jeigu nepasakojo, tai kodėl;
- kokia buvo reakcija tų asmenų, kuriems papasakojo apie smurtą;
- kokios, vaiko manymu, tokio suaugusiųjų elgesio priežastys;
- kokia buvo vaiko savijauta, kai jis patyrė smurtą.

Taip pat būtina kruopščiai surinkti žinias apie anksčiau vaiko persirgtas ligas, patirtas traumas, lėtines ligas. Tai gali padėti tiksliau diferencijuoti vaiko patirtų sužalojimų kilmę.

Psichikos ir elgesio ištyrimas. Šeimos narių elgesys.

Patyrę smurtą vaikai dažnai turi elgesio, emocinių ar psichosocialinės raidos sutrikimų. Tie sutrikimai taip pat yra patirto smurto indikatorius. Reikia stebėti ir įvertinti, ar nėra anksčiau nurodytų psichologinių ir psichiatrinių smurto indikatorių. Tai dažniausiai galima padaryti stebint:

- kaip vaikas bendrauja su gydytoju ir kitu medicinos personalu;
- kaip vaikas bendrauja su tėvais ar globėjais;
- kaip vaikas bendrauja su kitais pacientais;

- kokia vaiko nuotaika;
- koks vaiko apetitas;
- kaip miega naktį;
- ar nori vaikas grįžti į namus;
- ar vaiko raida atitinka amžių;
- ką vaikas veikia laisvalaikiu;
- kaip tėvai elgiasi su vaiku ligoninėje;
- kaip tėvai elgiasi ir bendrauja su ligoninės personalu.

Vaiko psichika ir elgesys bei tėvų elgesys aprašomi. Tai atliekama išsamiai, nes taip pat gali būti smurto indikatorius ir kaip tolimesnis įrodymas. Esant pažemėjusiai nuotaikai būtina įvertinti suicidinę riziką. Paprastai pirminį psichiatrinį ištyrimą atlieka gydantis gydytojas.

Gytojo vaikų ir paauglių psichiatro konsultacija reikalinga šiais atvejais:

- vidutinio sunkumo ar sunki depresija;
- suicidinis ar autoagresyvus elgesys;
- ryškiai išreikštas agresyvus elgesys;
- labai didelis nerimas ir baimingumas, trukdantys atlikti reikiamą tyrimą;
- keistas elgesys

Gydytojo psichiatro konsultacija tėvams reikalinga šiais atvejais:

- įtarimas, kad tėvas turi psichozės požymių;
- jų elgesys pavojingas vaikui;
- yra vidutinės ar sunkios depresijos simptomų.

Slaugytojo ir kito personalo duomenys

Esant fizinio smurto įtarimui, labai svarbu įvertinti slaugos ir kito personalo pastebėjimus. Šis personalas gali suteikti informacijos, kaip bendrauja vaikas ir tėvai, kai jų nemato gydytojas. Šie duomenys turi būti įrašyti į medicininius dokumentus, cituojant darbuotojo žodžius ir nurodant jo pavardę ir pareigas.

Somatinis medicininis ištyrimas

Atsiradus įtarimų dėl fizinio smurto, reikalinga pakartotina kruopšti medicininė apžiūra, nukreipta fizinio smurto požymių nustatymui. Jeigu yra gyvybei gresianti situacija, tai atliekama stabilizavus vaiko sveikatos būklę. Jeigu vaiko patirti sužalojimai nesukelia pavojaus jo gyvybei, tuomet pakenkta sritis apžiūrima vėliausiai, nes jos apžiūra gali vaikui būti labai nemaloni. Reikia

stengtis, kad apžiūroje dalyvautų kaip galima mažiau specialistų. Apžiūros metu, be įprastinės pediatriinės apžiūros, nustatoma:

- bendra išvaizda, higieninė būklė, mityba, drabužių tvarkingumas ir švara;
- ar yra požymių, rodančių, kad vaikas patyrė smurtą.

Neurologinis ištyrimas

Atliekamas išsamus neurologinis tyrimas, siekiant ekskliuduoti galvos smegenų traumą, ypač jeigu yra kitų sužeidimų, pvz. kraujosruvų ar nubrozdinimų veide ar plaukuotoje galvos dalyje. Esant matomų sužeidimų galvos srityje, būtina gydytojo vaikų neurologo konsultacija.

Laboratoriniai ir kiti tyrimai

Jeigu matomos sužalojimų žymės: kraujosruvos, nubrozdinimai ir pan. ir yra įtarimų, kad tai gali būti fizinio smurto pasekmės, atliekamas rentgenologinis ilgųjų kaulų ištyrimas, ypač tai indikuotina vaikams iki 2 m. amžiaus. Tyrimas atliekamas ne tiek esamai patologijai nustatyti, kiek seniems kaulų pažeidimams diagnozuoti. Dažniausiai diagnozuojami dėl fizinio smurto atsiradę pažeidimai netoli epifizės ar metafizės. Spiraliniai ir transversiniai lūžiai, išreikšta periosto reakcija taip pat būdingi fiziniam smurtui. Senų lūžių požymiai ir nauji lūžiai taip pat gali būti fizinio smurto požymis. Minimalus skeleto tyrimas, įtariant fizinį smurtą: priekinė kiekvienos galūnės ir dubens bei priekinės ir šoninės krūtinės ir kaukolės rentgenogramos. Jeigu stebimi minėti pakitimai, juos būtina įvertinti mažiausiai dviejose projekcijose. Esant daugybinių įvairaus senumo kaulų lūžimų, būtina ekskliuduoti *osteogenesis imperfecta*. Esant sužeidimų galvos srityje ir įtariant, kad tai yra fizinio smurto pasekmė, atliekama galvos rentgenograma siekiant įvertinti, ar nėra kaukolės kaulų pažeidimų (nors ir nėra kitų indikacijų). Įtarus, kad yra kratomo vaiko sindromas, atliekama galvos smegenų kompiuterinė tomografija ir/ar magnetinis rezonansas. Jeigu vaikas patyrė pilvo ar krūtinės minkštųjų audinių sužeidimų, tai, atsižvelgiant į klinikinius duomenis, gali reikėti atlikti echoskopinį tyrimą vidaus organų sužeidimams ekskliuduoti.

Gydytojo oftalmologo konsultacija

Atliekamas akių dugno tyrimas, esant matomų sužeidimų galvos srityje, įtariant kratomo vaiko sindromą.

Kraujo tyrimas

Atliekamas krešėjimo funkcijų sutrikimams diagnozuoti, kad būtų galima diferencijuoti daugybinių hematomų atsiradimo priežastis.

Diferencinė diagnostika

Neteisinga fizinio smurto prieš vaiką diagnozė gali smarkiai pakenkti šeimai, o nenustatytas fizinio smurto atvejis gali būti žalingas vaikui, todėl tiksli atvejo analizė yra būtina ir sunki užduotis. Yra daugybė klinikinių būklių, kurios gali imituoti vaiko patirtą smurtą ir kurias būtina kiekvienu įtariamu atveju atmesti ar patvirtinti (lentelė).

Fizinio smurto diferencinė diagnostika

<p>Hematologinės ligos:</p> <p>Hemofilija</p> <p>Idiopatinė trombocitinė purpura</p> <p>Fon Willebrand'o liga</p> <p>Henoch- Schonlein purpura</p>
<p>Dermatologinės ligos ir būklės:</p> <p>Fotodermatitas</p> <p>Mongolų dėmė</p> <p>Kraujagysliniai dariniai</p> <p>Poodinė (subkutaninė) riebalinė nekrozė</p>
<p>Infekcijos:</p> <p>Pūslinė impetiga (pūslelinė)</p> <p>Stafilokokinis „nuplikytos“ odos sindromas</p> <p>Petechijos, sukeltos sisteminės bakterinės ar virusinės infekcijos</p>
<p>Įgimti metaboliniai sutrikimai:</p> <p>Osteogenesis imperfecta</p> <p>Ehlers-Danlos sindromas</p> <p>Rachitas</p>
<p>Nejautrumo skausmui sutrikimai</p>
<p>Atsitiktinės traumos:</p> <p>Pradedančio vaikščioti kūdikio kaulų lūžiai</p> <p>Stresiniai lūžiai</p>

IV. SKYRIUS

SEKSUALINIS SMURTAS PRIEŠ VAIKUS

Apibrėžiant seksualinį smurtą prieš vaikus, nėra taikytinas sutikimo kriterijus, nes bet kuriuo atveju seksualiniam kontaktui vaikas negali duoti informuoto sutikimo. Seksualinio smurto formos gali būti:

- seksualiniai santykiai su prasiskverbimu (analiniai, vaginaliniai, oraliniai);
- daiktų kišimas į lytinius organus;
- vaiko glostymas, lietimasis, bučiavimas, masturbavimas, siekiant seksualiai pasitenkinti;
- vertimas vaiką glostyti suaugusį, jo lytinius organus ar masturbuoti suaugusįjį;
- lytinių organų demonstravimas vaikui;
- vertimams bučiuoti, čiulpti, kandžioti suaugusiojo lytinius organus ar išangę;
- vertimas ar siūlymas vaikui nusirenginėti, masturbotis suaugusiojo akivaizdoje;
- vaiko įtraukimas į pornografinę veiklą ar prostituciją;
- seksualinio pobūdžio kalbos su vaiku, nepadorių gestų demonstravimas, siekiant seksualinių tikslų.

Seksualinis smurtas nėra retas reiškinys. Jį gali patirti ir berniukai, ir mergaitės: iki 25 proc. mergaičių ir iki 10 proc. berniukų iki 18 m. Kai kurie tyrimai nurodo žymiai didesnius skaičius.

Seksualinį smurtą vaikai gali patirti ir iš šeimos narių, artimųjų, kitų jiems žinomų asmenų ir iš nepažįstamų žmonių. Dauguma tyrimų nurodo, kad dažniau vaikas seksualinį smurtą patiria iš artimų žmonių.

Seksualinis smurtas nustatomas bet kokio amžiaus vaikui, bet dažniausiai – 8-12 metų. Berniukai seksualiai prievartaujami kiek jaunesniame amžiuje.

Vaikai dažniausiai nekalba apie seksualinį smurtą, nes:

- mano, kad niekas tuo nepatikės;
- patys jaučiasi kalti dėl buvusios prievartos, bijo būti nubausti;
- bijo prievartautojo grasinimų;
- jiems gėda apie tai kalbėti;
- gina prievartautoją, bijo, kad jį suims, ypač jeigu prievartautojas yra artimas vaikui žmogus;
- bijo tapti pajuokos objektu;
- neturi kam pasipasakoti;
- kartais vaikai nežino žodžių, kuriais galėtų įvardinti, kas su jais vyksta.

Tačiau vaikai gali ir spontaniškai papasakoti, kad patyrė seksualinį smurtą, ypač medikams, dirbantiems su vaikais. Tada kalbant su vaiku reikia laikytis toliau aprašytų pokalbio principų.

Seksualinio smurto fiziniai simptomai

Daugelio seksualinio smurto atvejų metu nelieka jokių žymių ant vaiko kūno ir jų likti negali, pavyzdžiui, jeigu yra glamonėjami, glostomi vaiko lytiniai organai, krūtinė, vaikas verčiamas glamonėti suaugusįjį ir pan. Dažnai nelieka jokių fizinių požymių arba jie greitai išnyksta net tuo atveju, jeigu yra seksualinio smurto formos su prasiskverbimu — analiniai, vaginaliniai ar oraliniai lytiniai santykiai.

Labai tikėtina, kad vaikas patyrė seksualinį smurtą:

1. Poodinės kraujosruvos, nubrozdinimai išorinių lytinių organų, krūtų, sėdmenų, vidinių šlaunų paviršių srityje, apie išangę. Pažeidimai gali būti labai nežymūs, bet jų negalima paaiškinti atsitiktine trauma.
2. Lytiniu keliu plintančios infekcijos.
3. Sperma ant vaiko kūno.
4. Nėštumas.
5. Ryškiai seksualizuotas jaunesnio nei 10 m. vaiko elgesys.
6. Vaiko pasakojimas apie patirtą seksualinį smurtą.
7. Seksualinio smurto psichologiniai ir elgesio požymiai.

Tikėtina, kad vaikas patyrė seksualinį smurtą:

1. Nepaaiškinamas kraujavimas iš išorinių lytinių organų, makšties.
2. Patinimai, skausmas, niežėjimas analinėje ar išorinių lytinių organų srityje.
3. Skausmingas šlapinimasis.
4. Svetimkūniai makštyje ar išangėje.
5. Išskyros iš lytinių organų, dėmės ar kraujas ant apatinių rūbų, suplėšyti apatiniai.
6. Sunku sėdėti ar vaikščioti.
7. Vienos lyties žmonių baimė.
8. Minėti somatiniai simptomai pasireiškia su keliais ar daugiau elgesio ir emociniais vaikų

seksualinio smurto požymiais.

Mažai tikėtina, kad vaikas patyrė seksualinį smurtą:

1. Kartais pasitaikantys urologiniai simptomai.
2. Kartais pasitaikantys pilvo, galvos skausmai, nesant aiškių medicininių priežasčių.
3. Ryškios elgesio ir emocijų problemos.
4. Antrinė enurezė ir enkoprezė derinasi su keliais ar daugiau psichologinių problemų.

Kada reikia susirūpinti vaikų seksualiniu elgesiu

Žemiau pateikiama T. C. Johnson (1996) sudaryta lentelė apie skirtingo amžiaus vaikų normalų ir susirūpinimą keliantį elgesį, susijusį su seksu ir seksualumu.

1 lentelė (sudaryta T. C. Johnson). **Su seksualumu/lytiškumu susijęs ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesys**

Atitinkantis amžių / natūralus raidos tarpsniui vaiko elgesys	Susirūpinimą keliantis vaiko elgesys	Vaiko elgesys, dėl kurio būtina kuo greičiau kreiptis pagalbos į specialistus
Liečia/krapšto savo genitalijas, kai yra keičiamos sauskelnės, prieš eidamas miegoti, kai yra įsitempęs, susijaudinęs ar išsigandęs.	Nenustoja liesti/krapštyti savo genitalijų viešai, kai yra kelis kartus sudrausminamas.	Liečia/krapšto save ir savo genitalijas, atsiribodamas nuo jo amžiui normalios veiklos.
Tyrinėja/domisi skirtumais tarp mergaitės ir berniuko.	Nenustoja klausinėti apie genitalijų skirtumus net ir po, kai visi klausimai yra atsakyti.	Piktai, liūdnei ar agresyviai žaidžia skirtingų lyčių vaidmenis. Demonstruoja neapykantą savo/priešingai lyčiai.
Paliečia artimųjų suaugusiųjų ir vaikų genitalijas, krūtinę.	Paliečia ne šeimos narių genitalijas, krūtinę. Prašo, jog jį liestų.	Stengiasi slapčiomis paliesti suaugusįjį. Leidžia, jog kiti jį liestų, reikalauja, jog kiti jį liestų.
Pasinaudoja proga žvilgtelėti į nuogus žmones.	Spokso į nuogus asmenis net ir po to, kai prieš tai ne kartą buvo juos matęs.	Prašo žmones nusirengti. Bando jėga juos nurengti.
Klausinėja apie genitalijas, krūtinę, lytinius santykius, vaikų atsiradimo priežastis.	Nenustoja klausinėti net ir po, kai tėvai pateikė vaiko amžiui tinkamus atsakymus.	Teiraujasi nepažįstamų net ir po to, kai tėvai atsakė į klausimus. Vaiko žinios apie lytiškumą yra per plačios jo amžiui.
Erekcija	Užsitęsusi erekcija	Skausminga erekcija

Patinka būti nuogam. Gali rodyti kitiems savo genitalijas.	Nori būti nuogas viešoje vietoje net po to, kai tėvai to neleidžia.	Atsisako apsirengti. Slaptai demonstruoja savo genitalijas net ir po daugelio įspėjimų.
Yra susidomėjęs, kaip žmonės atlieka tualetu reikalus.	Susidomėjimas tualetu reikalais nepraeina po kelių dienų/savaitių.	Atsisako palikti žmones vienus tualete, užstoja jiems kelią į tualetą.
Yra susidomėjęs vaikų gimdymu.	Berniuko susidomėjimas nepareina, praėjus dienoms/savaitėms nuo atsiradusio smalsumo.	Išreiškia baimę ar pyktį kūdikiams, gimdymui ar lytinei sueičiai.
Vartoja nešvankius žodžius, susijusius su tualetu reikalais ar seksu.	Nenustoja vartoto tokių žodžių namų aplinkoje net po to, kai tėvai jį sudrausmino.	Nenustoja vartoti tokių žodžių ne tik namuose, bet ir viešoje vietoje net ir po daugybės sudrausminimų.
Domisi savo išmatomis.	Ištepa savo išmatomis sienas ar grindis daugiau nei vieną kartą.	Be perstojo žaidžia su išmatomis ir jas tepioja net ir po daugybės sudrausminimų.
Žaidžia daktarais, nagrinėja kitų kūnus.	Nenustoja žaisti net ir jį sudrausminus.	Verčia kitą vaiką žaisti daktarais, nusirengti.
Vedinas smalsumo ir noro tyrinėti, bando įkišti ką nors į genitalijas ar išeinamąją angą,	Nenustoja to daryti net ir po sudrausminimo.	Per prievartą bando įkišti ką nors į kito vaiko genitalijas.
Žaidžia namais, prisiimdamas mamos ar tėtės vaidmenis.	Užgula kitus vaikus, būdamas apsirengęs.	Simuliuoja lytinę sueitį, oralinį seksą, būdamas nuogas. Bando atlikti lytinę sueitį su kitais vaikais.

2 lentelė (sudaryta T. C. Johnson). **Su seksualumu/lytiškumu susijęs vaikų, lankančių ikimokyklinę grupę ir mokyklą iki ketvirtos klasės, elgesys**

Atitinkantis amžių / natūralus raidos tarpsniui vaiko elgesys	Susirūpinimą keliantis vaiko elgesys	Vaiko elgesys, dėl kurio būtina kuo greičiau kreiptis pagalbos į specialistus
Klausinėja apie genitalijas, krūtinę, lytinius santykius, vaikų atsiradimo priežastis.	Demonstruoja baimę ir nerimą, kalbėdamas apie su lytiškumu susijusias temas.	Nepaliamamai klausinėja apie seksą. Žinios apie lytiškumą yra pernelyg plačios jo amžiui.
Yra susidomėjęs, kaip žmonės atlieka tualetu reikalus, noriai juos stebi, žvilgčioja į juos.	Dažnai yra pagaunamas, stebintis ar žvilgčiojantis į žmones, atliekančius tualetu reikalus.	Atsisako palikti žmones vienus tualete.
Vartoja nešvankius žodžius, susijusius su tualetu reikalais, genitalijomis ar seksu.	Nenustoja vartoto tokių žodžių, būdamas su suaugusiais, net ir po to, kai tėvai jį sudrausmina ir nubaudžia.	Nenustoja vartoti tokių žodžių net ir po to, kai buvo atskirtas mokykloje ar apribotas nuo kitos veiklos.

Žaidžia daktarais, nagrinėja kitų kūnus.	Dažnai žaidžia daktarais net ir po, kai ši veikla jam yra uždraudžiama.	Verčia kitą vaiką žaisti daktarais, nusirengti.
Berniukai ir mergaitės rodo susidomėjimą turėti/pagimdyti vaiką.	Berniukas nenustoja demonstruoti tikėjimą, jog po kelių mėnesių jis turės vaiką.	Demonstruoja baimę ar pyktį vaikų gimdymo, lytinių santykių atžvilgiu.
Demonstruoja kitiems savo genitalijas.	Nori vaikščioti nuogas viešoje vietoje net ir po to, kai tėvai jį sudrausmina.	Atsisako apsirengti. Demonstruoja savo genitalijas viešoje vietoje net ir po daugelio įspėjimų.
Domisi šlapimu ir išmatomis.	Žaidžia su išmatomis. Tyčia šlapinasi ne į unitazą, o šalia jo.	Be perstojo žaidžia su išmatomis, jas teploja. Tyčia šlapinasi ant baldų.
Liečia/krapšto savo genitalijas, prieš eidamas miegoti, kai yra įsitempęs, susijaudinęs ar išsigandęs.	Nenustoja liesti/krapštyti savo genitalijų viešai po to, kai yra sudrausminamas. Masturbuojasi ant baldų ar panaudodamas objektus.	Liečia/krapšto save ir savo lytinius organus, atsiribodamas nuo jo amžiui normalios veiklos. Masturbuoja kitus žmones.
Žaidžia namais, gali simuliuoti mamos ar tėtės roles.	Užgula kitus vaikus, būdamas apsirengęs. Imituoja seksualinį elgesį su lėlėmis/pliušiniais žaislais.	Užgula kitus vaikus, būdamas nuogas. Verčia kitą vaiką atlikti lytinę sueitį.
Galvoja, jog priešingos lyties vaikai yra „bjaurūs“ ar „yra užsikrėtę bakterijomis“, todėl jų negalima paliesti. Vaikai gali vienas kitą vaikytis.	Gali vartoja nešvankius žodžius kito vaiko, kuris tik pasiskundžia, atžvilgiu.	Vartoja keiksmažodžius, kalbėdamas apie kito vaiko šeimą. Skriaudžia priešingos lyties vaikus.
Kalbasi apie seksą su kitais vaikais. Kalba apie tai, jog turi priešingos lyties draugą ar draugę.	Patenka į bėda dėl dažnų kalbų apie seksą. Romantizuoja visus santykius.	Daug kalba apie seksą ir lytinę sueitį. Dažnai pakliūva į bėda dėl seksualizuoto elgesio.
Nori privatumo, kai yra vonioje ar persirenginėja.	Tampa labai liūdnas, jei yra stebimas, kol persirenginėja.	Agresyviai ir verksmingai reikalauja privatumo.
Mėgsta klausytis ir pasakoti nešvankius anekdotus.	Nuolat yra pagaunamas, pasakojantis nešvankius anekdotus. Imituoja su seksu susijusius garsus, pavyzdžiui, aimanuoja.	Nenustoja pasakoti tokių anekdotų net ir po to, kai buvo atskirtas mokykloje ar apribotas nuo kitos veiklos.
Žiūri į nuogų žmonių fotografijas/paveikslėlius.	Nenustoja žavėtis nuogų žmonių fotografijomis/paveikslėliais.	Nori masturbotis, stebėdamas tokias fotografijas/paveikslėlius, arba jas/juos demonstruoja kitiems.
Žaidžia su to paties amžiaus vaikais žaidimus, susijusius su seksu ir seksualumu.	Nori žaisti tokius žaidimus su daug jaunesniais/vyresniais vaikais.	Verčia kitus vaikus žaisti tokius žaidimus. Grupė vaikų verčia vaiką/vaikus žaisti tokius žaidimus.
Piešia genitalijas ant žmogaus figūros.	Piešia genitalijas ant vienos figūros, o ant kitos jų nepiešia. Genitalijų dydis neatitinka kūno proporcijų.	Vaizduojamos genitalijos išsiskiria, kaip ryškiausias figūros bruožas. Vaizduoja lytinę sueitį, grupinį

		seksą.
Nagrinėja skirtumus tarp mergaitės ir berniuko, moteris ir vyro.	Yra sumišęs/sutrikęs dėl lytinių skirtumų net ir to, kai visi klausimai buvo atsakyti.	Piktai, liūdnai ar agresyviai žaidžia skirtingų lyčių vaidmenis. Demonstruoja neapykantą savo/priešingai lyčiai.
Pasinaudoja proga žvilgtelėti į nuogus žmones.	Spokso į nuogus asmenis net ir po to, kai prieš tai ne kartą buvo juos matęs.	Prašo žmones nusirengti. Bando jėga juos nurengti.
Apsimeta priešinga lytimi.	Išsako norą būti priešinga lytimi.	Išsako neapykantą savo lyčiai ir genitalijoms.
Nori palyginti savo genitalijas su bendraamžių genitalijomis.	Nori palyginti savo genitalijas su daug jaunesnių/vyresnių už jį vaikų genitalijomis.	Reikalauja pamatyti vaikų ar suaugusiųjų genitalijas, krūtinę, sėdmenis.
Išreiškia susidomėjimą bendraamžių vaikų genitalijų, krūtinės ar sėdmenų lietimui arba išreiškia susidomėjimą, jog bendraamžiai tą darytų jam.	Nenustoja demonstruoti noro liesti kitų vaikų genitalijas, krūtinę, sėdmenis. Bando imituoti oralinį, analinį ar vaginalinį seksą.	Verčia kitus vaikus leisti jam liesti jų genitalijas, krūtinę, sėdmenis. Verčia kitus vaikus imituoti oralinį, analinį ar vaginalinį seksą.
Bučiuoja pažįstamus suaugusiuosius ir vaikus. Leidžiasi pabučiuojamas pažįstamų suaugusiųjų ir vaikų.	Bučiuojasi su liežuvio. Su kitais kalba seksualiniu būdu. Išreiškia baimę suaugusiųjų bučiniams. Išreiškia liūdesį, jei viešai jam yra rodomas dėmesys/meilė.	Yra pernelyg familiarus su nepažįstamais žmonėmis. Kalba seksualiniu būdu su nepažįstamais žmonėmis. Fizinis kontaktas su suaugusiais sukelia stiprų susijaudinimą.
Žvilgteli į suaugusiųjų genitalijas, sėdmenis, krūtinę.	Paliečia/spokso į suaugusiųjų genitalijas, krūtinę, sėdmenis. Prašo suaugusiųjų liesti jo genitalijas.	Stengiasi slapčiomis paliesti suaugusiųjų genitalijas, krūtinę, sėdmenis. Bando manipuliuoti suaugusiuoju, kad jis paliestų vaiką.
Erekcija	Užsitęsusi erekcija	Skausminga erekcija
Vedinas smalsumo ir noro tyrinėti, bando įkišti ką nors į genitalijas ar išeinamąją angą,	Kiša ką nors į savo genitalijas/išeinamąją angą net ir tada, kai tai sukelia nemalonius pojūčius. Bando įkišti ką nors į kitų vaikų genitalijas/išeinamąją angą.	Panaudodamas jėgą ir prievartą, bando įkišti ką nors į kitų vaikų genitalijas/išeinamąją angą. Bando su kitais vaikais atlikti analinę, vaginalinę sueitį. Pažeidžia savo ar kitų genitalijas/išeinamąją angą.
Išreiškia susidomėjimą gyvūnų dauginimusi.	Liečia gyvūnų genitalijas.	Bet koks lytiškumo demonstravimas gyvūnų atžvilgiu.

Seksualinio smurto požymiai, pasireiškiantys vaiko elgesio pokyčiais (jaunesni nei 10 metų vaikai):

- Neatitinkančios amžiaus seksualinės žinios;
- Neįprastas domėjimasis seksualiniais temomis;
- Piešiniai su seksualinėmis detalėmis, simboliais;
- Seksualinė veikla žaidimuose;
- Pasiūlymai kitiems dalyvauti seksualinėje veikloje;
- Seksualiai agresyvus elgesys;
- Ypatingai intensyvi masturbacija, masturbavimasis kitiems stebint;
- Seksualiai gundantis elgesys;
- Savo kūno demonstravimas kitiems;
- Ypatingai daug kalba seksualinėmis temomis;
- Siekia fizinio kontakto su suaugusiais;

Manoma, kad šie padidėjusio seksualumo požymiai yra didelio seksualinio smurto tikimybės rodiklis.

Vyresniems vaikams:

- netvarkingas seksualinis gyvenimas;
- prostitucija;
- lytinio identiteto formavimosi sutrikimai;
- intymumo baimė.

Kiti emociniai ir elgesio požymiai yra nespecifiški. Jų buvimas leidžia įtarti problemas vaiko šeimoje ar artimiausioje aplinkoje. Tai gali būti įvairių rūšių smurtas, taip pat ir seksualinis.

- Ypatingai paklusnus elgesys.
- Atsisakymas kasdieninės veiklos, kurią vaikas mėgo.
- Didelis nepasitikėjimas visais, ypač svarbiais vaikui asmenimis.
- Perdėta artumo ir fizinio kontakto baimė.
- Pasitraukimas iš socialinės veiklos.
- Dėmesio koncentravimo sunkumai mokykloje.
- Priešinimasis fizinei apžiūrai
- Konkretaus asmens baimė ar baimė likti vienam su tam tikru asmeniu.
- Depresinė simptomatika, suicidiniai bandymai.
- Staigus mokymosi rezultatų pablogėjimas.
- Agresyvus elgesys.

- Apetito sutrikimai.
- Miego sutrikimai, naktiniai košmarai, baimė eiti miegoti.
- Padidėjęs baimingumas.
- Elgesio regresas.
- Piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis.
- Potrauminio streso sutrikimas.
- Vaikai elgiasi nevaikiškai, pvz.: mergaitė imasi namų šeimininkės vaidmens, primygtinai siūlo sutvarkyti gydytojo kabinetą.

Dažnai šeima, kurioje vaikas patiria seksualinį smurtą, kaip ir fizinio smurto atveju, būna uždara, izoliuota nuo visuomenės, turi tvirtas išorines ribas, tuo tarpu vidinių ribų nėra, šeimos narių vaidmenys susimaišę.

Dažnai anksčiau patyrę seksualinį smurtą vaikai ir vėliau dažnai tampa smurto aukomis - jiems sunku priešintis, jie išmoksta aukos rolės - išmoktas bejėgiškumas, netikėjimas savo jėgomis, galimybe pasipriešinti smurtautojui.

Anamnezės rinkimas

Jeigu gydytojui kyla įtarimas dėl galimo seksualinio smurto, jis turi nuspręsti, ar tikslinga jam dabar rinkti informaciją iš vaiko apie galimą seksualinį smurtą.

Tikslinga vaiko klausti apie buvusį seksualinį smurtą, jeigu:

- vaikas pats nori papasakoti apie tai, pradeda pasakoti ar užsimena apie smurtą. Tokia situacija reiškia, kad vaikas pasitiki gydytoju, pasirengęs papasakoti jam skausmingus dalykus. Vaiko neišklausius, jis gali prarasti pasitikėjimą visais suaugusiais žmonėmis, daugiau niekam nepasakoti apie buvusį smurtą;

- vaikas niekam nėra pasakojęs apie patirtą seksualinį smurtą ir reikia imtis neatidėliotinių veiksmų, norint apsaugoti vaiką nuo tolimesnio smurto;

- anamnezės duomenys reikalingi, norint neatidėliotinai skirti gydymą, be kurio kyla grėsmė paciento sveikatai arba gyvybei.

Netikslinga vaiko klausti apie buvusią seksualinį smurtą, jeigu:

- vaikas labai nerimastingas, baimingas, nepasitiki gydytoju. Tokiais atvejais mažai tikėtina, kad vaikas suteiks patikimos informacijos, apklausa gali papildomai traumuoti vaiką.

- pacientas neseniai pasakojo kitiems specialistams apie buvusį seksualinį smurtą. Kiekviena pakartotinė apklausa gali vėl traumuoti vaiką, dėl nuolatinių klausimų uždavimų apie smurtą medikai gali būti apkaltinti, kad įteigė vaikui seksualinio smurto buvimo faktą. Šiais atvejais reikiamus

duomenis tikslinga sužinoti iš medicininių dokumentų ar žodinių kitų specialistų pranešimų, o klausti vaiko tik tų duomenų, kurie būtini diagnozei patikslinti ar gydymui.

- vaikas jaunesnis nei 7 m., specialistas neturi patirties ar pasirengimo vaikų seksualinio smurto srityje.

Pokalbio ypatumai su vaiku, patyrusiu seksualinį smurtą

Dažnai vaiko žodžiai apie patirtą seksualinį smurtą yra svarbiausieji duomenys, kuriais remiantis galima nustatyti seksualinio smurto faktą. Todėl labai svarbu tinkamai bendrauti su vaiku, kuris pasakoja apie patirtą smurtą. Tada ne tik bus įmanoma surinkti daugiau anamnezės žinių, reikalingų gydymui, bet ir pats pokalbis padės vaikui geriau jaustis, pasitikėti suaugusiais, toliau vaikas geriau bendradarbiaus su medicinos ir kitais specialistais.

Pokalbio metu:

- reikia stengtis neparodyti, kad žinia apie seksualinį smurtą šokiravo ar sukrėtė specialistą. Vaikas mediko reakciją gali suprasti taip, kad jam baisu ir nemalonu kalbėti apie smurtą ir toliau nepasakoti apie tai;

- negalima pokalbio atidėti vėlesniam laikui, sakant pacientui, kad nėra laiko, geriau jam pakalbėti su kitu žmogumi ir pan. Tokiu atveju vaikas gali prarasti pasitikėjimą suaugusiais ir daugiau niekam nebeapasakoti apie patirtą smurtą, todėl bus prarasta galimybė suteikti vaikui pagalbą;

- reikia kalbėtis, kitiems specialistams ar pacientams nedalyvaujant pokalbyje;

- vaikas geriau jausis, jeigu jis ir medikas sėdės, abiejų akys bus panašiam lygyje;

- neverbaliai rodyti, kad aktyviai klausotės: žiūrėti į pacientą, pokalbio metu stengtis nedaryti įrašų, palinkti paciento link, rodyti, kad išgirdote jo žodžius, sakydami - taip ir pan.;

- neverbaliai ir verbaliai parodyti, kad suprantate ir matote vaiko emocines reakcijas - „aš suprantu, kad tau dabar liūdna, tu nerimauji“;

- pagirti vaiką, kad jis papasakojo apie patirtą smurtą;

- pasakyti vaikui, kad jis nekaltas dėl to, kas atsitiko. Nekaltinti, nesmerkti, nemoralizuoti vaiko.

- sąžiningai atsakyti į vaiko užduodamus klausimus;

- neduoti vaikui nerealių pažadų („tikrai daugiau taip niekada neatsitiks" ir pan.);

- suprantamais žodžiais vaikui paaiškinti, kas vyks toliau: kur pranešta apie seksualinį smurtą, kokie bus reikalingi tyrimai ir pan.

Apie labai tikėtiną ir tikėtiną įtarimą, kad vaikas patyrė seksualinį smurtą, pranešama raštu. Esant mažai tikėtinam įtarimui, kviečiami konsultantai - psichikos sveikatos specialistai, socialinis darbuotojas ar kiti reikalingi specialistai.

Somatinis tyrimas

Jeigu įtariamas seksualinis smurtas įvyko daugiau nei prieš 3 paras ir nėra sužeidimų, reikalaujančių neatidėliotino gydymo, nebūtina nedelsiant atlikti išsamų somatinį tyrimą. Somatinis tyrimas turi būti atliekamas ne vėliau kaip po 1 darbo dienos po įtarto smurto. Turi būti atliekamas taip, kad vaikas nebūtų papildomai traumuojamas. Prieš tyrimą turi būti paaiškinama, kas bus daroma, tyrimo tikslas, atsižvelgiant į vaiko kognityvinius sugebėjimus. Somatinio tyrimo metu, jeigu vaikas pageidauja ar gydytojas mano, kad tai bus naudinga, gali dalyvauti artimas vaikui suaugęs asmuo, kuris nėra įtariamas smurtavęs. Atliekant somatinį tyrimą, svarbi tiriančiojo asmens lytis. Kadangi prievartautojai dažniausiai būna vyrai, todėl vaikai gali bijoti ir nerimauti, kai juos tiria gydytojas vyras, taip pat berniukams nerimą gali sukelti, jeigu gydytoja yra moteris. Į tai reikia atsižvelgti sprendžiant, kas apžiūrės vaiką. Mokyklinio amžiaus vaiko galima paklausti, kaip jam būtų geriau, ar apžiūrą atliktų vyras ar moteris.

Atliekamas įprastinis pediatrinis klinikinis ištyrimas, įvertinant vaiko raidą, elgesį, psichinę būklę.

Medicininėje kortelėje turi atsispindėti:

- vaiko gimimo istorija (motinos nėštumas, gimdymas);
- ankstyva vystymosi raida;
- paskutiniai susirgimai, hospitalizacijos, operacijos, traumos;
- ankstesni tyrimai;
- paauglėms: menstruacijų ciklas, rūkymas, alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimas, seksualinis gyvenimas;
- paskutinis įvykis, kas atsitiko;
- apžiūra (vulvos sužalojimai) ir skausmai, dizurija, šlapimo takų infekcijos, antrinė enurezė, diurninis šlapimo nelaikymas, išorinių lytinių organų niežulys, skausmas ar kraujavimas, išangės skausmai, kraujavimas ar nemalonūs pojūčiai, viduriavimai, vidurių užkietėjimai ar skausmingas tuštinimasis, išmatų nelaikymas, vėmimas, kiti skausmai ar sužalojimai;
- elgesio pokyčiai: miego, valgymo sutrikimai, pyktis, depresinė nuotaika, baimės.

Renkant medicininę anamnezę, gali dalyvauti ir mama, ir vaikas. Paauglius apklausti rekomenduojama be tėvų. Tėvai gali būti apklausiami norint gauti informaciją apie šeimą, šeimos

narius ar kitus artimus žmones, kokius terminus vaikas naudoja, įvardinant kūno dalis. Vaikas to neturėtų girdėti.

Atliekant apžiūrą ypatingas dėmesys turi būti kreipiamas į tas vietas, kurios gali būti susijusios su seksualiniu smurtu – burną, burnos ertmę, krūtinę, išorinius lytinius organus, tarpvietę, sėdmenis, išangę. Nustačius ar įtarus išangės patologiją, sėdmenų pažeidimus, būtina chirurgo ar vaikų chirurgo konsultacija.

Mergaitėms nustatius bet kokios kilmės išorinių lytinių organų sužalojimą ar įtariant smurtą, būtina gydytojo akušerio ginekologo konsultacija.

Teismo medicininis ištyrimas turi būti atliekamas neatidėliotinai, jeigu įtariamas seksualinis smurtas įvyko anksčiau nei prieš 72 valandas. Naudinga suderinti medicininę vaiko apžiūrą ir teismo medicininę apžiūrą, tuo būdu galima sumažinti vaiko apžiūrų ir apklausų skaičių, išvengiamas pakartotinis vaiko traumavimas.

V. SKYRIUS

TEISINIAI SMURTO PRIEŠ VAIKĄ ASPEKTAI

1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos Seimas, ratifikavo Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją, kurios 19 straipsnis numato, kad šalis siekdama apginti vaiką nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo, įskaitant seksualinį piktnaudžiavimą, kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kito jį globojančio asmens, imasi visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių. Gerinant vaikų teisinę apsaugą, 1996 m. kovo 14 d. patvirtintas Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, kuriame nustatytos pagrindinės vaiko teisės, laisvės bei pareigos, šių teisių ir laisvių apsaugos bei gynimo svarbiausios garantijos. Šis įstatymas reguliuoja vaiko elgesio kontrolės bei jo atsakomybės pagrindines sąlygas, nustato tėvų ir kitų fizinių, juridinių asmenų atsakomybę už vaiko teisių pažeidimus bendrąsias nuostatas, vaiko teisių apsaugos institucijų sistemą ir jų veiklos teisinius pagrindus.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo aktualūs straipsniai, vaikų prievartos atvejais:

43 straipsnis. Vaiko apsaugos nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos bendrosios nuostatos

2. Už fizinio ar psichinio smurto demonstravimą vaikams, jų įtraukimą į nusikalstamą ar kitą neteisėtą veiką taikoma įstatymų nustatyta administracinė arba baudžiamoji atsakomybė.

3. Vaikui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos, smurto ar kito blogo elgesio, turi būti suteikta reikalinga pagalba, kad jis galėtų susigrąžinti sveikatą po patirtos fizinės ar psichologinės traumos ir reintegrotis į socialinę aplinką.

44 straipsnis. Vaiko apsauga nuo alkoholinių gėrimų bei rūkymo

1. Vaikams turi būti ugdoma nuostata prieš rūkymą ir alkoholinių gėrimų vartojimą. Vaikams draudžiama dirbti darbą, susijusį su tabako gaminių ar alkoholinių gėrimų gaminiu arba realizavimu.

2. Už vaiko nugirdymą, įtraukimą į girtavimą taikoma įstatymų nustatyta administracinė arba baudžiamoji atsakomybė.

45 straipsnis. Vaiko apsauga nuo narkotinių, nuodingųjų, kitų stipriai veikiančių priemonių bei medžiagų vartojimo

2. Už vaiko įtraukimą į narkotinių, nuodingųjų, kitų stipriai organizmą veikiančių priemonių bei medžiagų vartojimą taikoma įstatymų nustatyta administracinė arba baudžiamoji atsakomybė.

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo Kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatyme (toliau – Baudžiamasis kodeksas), patvirtintame 2000 m. rugsėjo 26 d., aktualūs šie straipsniai, vaikų seksualinės prievartos atvejais:

149 straipsnis. Išžaginimas

1. Tas, kas lytiškai santykiavo su žmogumi prieš šio valią panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti, ar kitaip atimdamas galimybę priešintis, ar pasinaudodamas bejėgiška nukentėjusio asmens būkle, baudžiamas laisvės atėmimu iki septynerių metų.

Už mažamečio vaiko išžaginimą numatyta bausmė yra nuo penkerių iki penkiolikos metų, už nepilnamečio asmens išžaginimą – nuo trejų iki dešimties metų.

150 straipsnis. Seksualinis prievartavimas

1. Tas, kas tenkino lytinę aistrą su žmogumi prieš šio valią analiniu, oraliniu ar kitokio fizinio sąlyčio būdu panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti, ar kitaip atimdamas galimybę priešintis, ar pasinaudodamas bejėgiška nukentėjusio asmens būkle, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki septynerių metų.

Už mažamečio vaiko seksualinį prievartavimą bausmė yra nuo trejų iki trylikos metų, už nepilnamečio asmens seksualinį prievartavimą — nuo dviejų iki dešimties metų.

151 straipsnis. Privertimas lytiškai santykiauti

1. Tas, kas grasindamas panaudoti smurtą, panaudodamas kitokią psichinę prievartą arba pasinaudodamas asmens priklausomumu privertė jį lytiškai santykiauti ar kitaip tenkinti lytinę aistrą su kaltininku ar kitu asmeniu, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

Bausmė už nepilnamečio privertimą lytiškai santykiauti, yra laisvės atėmimas iki aštuonerių metų.

151¹ straipsnis. Lytinės aistros tenkinimas pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą.

1. Pilnametis asmuo, lytiškai santykiavęs ar kitaip tenkinęs lytinę aistrą su jaunesniu negu šešiolikos metų asmeniu, jeigu nebuvo išžaginimo, seksualinio prievartavimo ar privertimo lytiškai santykiauti požymių, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

2. Tas, kas lytiškai santykiavo ar kitaip tenkino lytinę aistrą su nepilnamečiu asmeniu pasiūlęs, pažadėjęs suteikti ar suteikęs jam ar kitam asmeniui už tai pinigų ar kitokios formos atlygį, jeigu nebuvo išžaginimo, seksualinio prievartavimo ar privertimo lytiškai santykiauti požymių, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

3. Tėvas, motina, globėjas, rūpintojas ar kitas teisėtas vaiko atstovas ar asmuo, turintis įstatymuose nustatytą įgaliojimą nepilnamečio asmens atžvilgiu, lytiškai santykiavęs ar kitaip tenkinęs lytinę aistrą su tuo nepilnamečiu asmeniu, jeigu nebuvo išžaginimo, seksualinio

prievartavimo ar privertimo lytiškai santykiauti požymių, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

152 straipsnis. Seksualinis priekabiavimas

1. Tas, kas siekdamas seksualinio bendravimo ar pasitenkinimo vulgariais ar panašiais veiksmais, pasiūlymais ar užuominomis priekabiavo prie pagal tarnybą ar kitaip priklausomo asmens, padarė baudžiamąjį nusižengimą yra baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu.

152¹ straipsnis. Jaunesnio negu šešiolikos metų asmens viliojimas

1. Pilnametis asmuo, pasiūlęs jaunesniam negu šešiolikos metų asmeniui susitikti siekdamas lytiškai santykiauti ar kitaip tenkinti lytinę aistrą arba jį išnaudoti pornografini produkcijai gaminti, jeigu po šio pasiūlymo ėmėsi konkrečių veiksmų, kad susitikimas įvyktų, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.

153 straipsnis. Jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas

1. Tas, kas atliko jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimo veiksmus, baudžiamas laisvės apribojimu arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas:

47 straipsnis. Vaiko apsauga nuo seksualinio išnaudojimo

1. Už vaiko skatinimą ar prievartavimą dalyvauti seksualinėje veikloje, panaudojimą prostitucijai arba įtraukimą į prostituciją, panaudojimą pornografijai, taip pat gaminant ar platinant pornografinius leidinius ar kitokius pornografinio ar erotinio pobūdžio dalykus taikoma įstatymų nustatyta administracinė arba baudžiamoji atsakomybė.

Kitos seksualinės prievartos formos. Prie seksualinės prievartos yra priskiriama ir visos komercinio seksualinio išnaudojimo formos. Dažniausiai sutinkamos formos:

- ✓ prostitucija;
- ✓ prekyba moterimis ar vaikais seksualinio išnaudojimo tikslais;
- ✓ asmenų išnaudojimas pornografinės literatūros ir filmų kūrimui.

Baudžiamasis kodeksas numato:

162 straipsnis. Vaiko išnaudojimas pornografijai

2. Tas, kas dalyvavo pornografinio pobūdžio renginyje, į kurį buvo įtrauktas vaikas, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

307 straipsnis. Pelnymasis iš kito asmens prostitucijos

3. Tas, kas pelnėsi iš nepilnamečio asmens prostitucijos arba organizavo ar vadovavo nepilnamečio asmens prostitucijai, arba kitaip išnaudojo nepilnamečių prostitucijos tikslams,

baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.

308 straipsnis. Įtraukimas į prostituciją

3. Tas, kas verbavo, vertė užsiimti prostitucija ar bet koku būdu įtraukė į prostituciją nepilnametį asmenį, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.

309 straipsnis. Disponavimas pornografinio turinio dalykais

1. Tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino pornografinio turinio dalykus, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.

2. Tas, kas pagamino, įgijo, laikė, demonstravo, reklamavo, siūlė arba platino pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, arba pasinaudodamas informacinėmis ir ryšių technologijomis ar kitomis priemonėmis įgijo ar suteikė prieigą prie pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

3. Tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino didelį kiekį pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas mažametis vaikas, baudžiamas laisvės atėmimu iki penkerių metų.

Kiti Baudžiamojo kodekso straipsniai susiję su smurtu prieš vaiką:

158 straipsnis. Vaiko palikimas

Tėvas, motina ar globėjas arba kitas teisėtas vaiko atstovas, palikęs negalintį savimi pasirūpinti mažametį vaiką be būtinos priežiūros norėdamas juo atsikratyti, baudžiamas viešaisiais darbais arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

159 straipsnis. Vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką

Tas, kas įtikinėdamas, prašydamas, papirkdamas, grasindamas, apgaule ar kitokiu būdu įtraukė vaiką į nusikalstamą veiką, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

160 straipsnis. Vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones

Tas, kas įtraukė vaiką ne gydymo tikslais vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias nenarkotines priemones, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

160 straipsnis. Vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas

Tas, kas įtraukė vaiką ne gydymo tikslais vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias nenarkotines priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme

nurodytas medžiagas, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

161 straipsnis. Vaiko įtraukimas girtauti

1. Tas, kas įtraukė vaiką girtauti, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Tas, kas nugirdė vaiką, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.

162 straipsnis. Vaiko išnaudojimas pornografijai

1. Tas, kas verbavo, vertė arba įtraukė vaiką dalyvauti pornografinio pobūdžio renginiuose, arba išnaudojo vaiką tokiems tikslams, arba išnaudojo vaiką pornografini produkcijai gaminti, arba pelnėsi iš tokios vaiko veiklos, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.

2. Tas, kas dalyvavo pornografinio pobūdžio renginyje, į kurį buvo įtrauktas vaikas, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

163 straipsnis. Piktnaudžiavimas tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis

Tas, kas piktnaudžiavo tėvo, motinos, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis fiziškai ar psichiškai gniuždydamas vaiką, palikdamas jį ilgą laiką be priežiūros ar panašiai žiauriai elgdamasis su vaiku, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

VI. SKYRIUS

SMURTO APLINKYBIŲ ĮTAKA VAIKUI

Smurtas sukelia daugelį trumpalaikių ir ilgalaikių neigiamų pasekmių, sutrikdo normalią vaiko asmenybės raidą. Atlikta nemažai tyrimų, kurie analizuoja veiksnius, sąlygojančius vaikystėje patirto smurto traumos simptomų intensyvumą ir trukmę, kai prievartautojas yra reikšmingas ir artimas vaikui asmuo, kartais sunku suvokti, kad tarpusavio santykiai yra pagrįsti smurtu.

Kodėl vaikai nesako, kad yra išnaudojami?

- Vaikas nieko, nesako, nes nenori, kad skriaudikui, kuris yra pažįstamas ir artimas žmogus, nutiktų kas blogo.
- Skriaudžiami vaikai prisiriša prie suaugusiųjų, net tų, kurie juos išnaudoja.
- Prievartautojai ir sau, ir vaikui bando įteikti, kad jie nedaro to, ką iš tiesų daro.
- Vaikai taip pat stengiasi apsimesti ir sau paneigti, kad patiria tai, ką patiria.
- Gali bijoti prievartautojo, vaikui yra grasinama, liepiama viską laikyti paslapyje.
- Vaikas bijo, kad niekas nepatikės jo pasakojimu. Bijo, kad jo gali nemylėti.
- Bijo bendraamžių reakcijos.
- Vaikas bijo, kad visi sužinos, jo klausinės ir jis turės liudyti teisme.
- Vaikas kaltina save patį dėl atsitikusios nelaimės, kad nesugebėjo apsiginti ir mano, kad kiti taip pat kaltins.
- Jaučia gėdą dėl seksualinio smurto.
- Berniukai auklėjami būti stipriais, nepažeidžiamais. Jie dažni nepasakoja, nes tai reikštų jų nesugebėjimą apsiginti patiems.
- Vaikas gali nerasti tinkamų žodžių papasakoti apie patirtą smurtą.
- Vaikas nesako, nes tiki, kad smurtas niekada daugiau nepasikartos.
- Mano, kad jam niekas negali padėti.
- Nežino, kam gali papasakoti.

Kodėl vaikai galų gale pasisako apie smurtą?

- Smurto atvejų daugėja ar keičiasi jų pobūdis.
- Vaikas gauna informacijos apie seksualinio smurto prevenciją ir išsiaiškina, kad tai, kas su juo daroma, yra blogai ir apie tai reikia pasisakyti.

- Nors prievartautojas liepia vaikui laikyti paslapyje, tačiau kartais vaikas gali pasigirti arba pasidalinti paslaptimi su geriausiu draugu, kuris apie tai pasako kitiems.
- Jei vaiko jaunesnis brolis ar sesuo sulaukia amžiaus, kurio būdamas jis pats pirmą kartą patyrė seksualinį smurtą, ir jis nenori, kad broliui ar seseriai atsitiktų, tas pats.
- Vaikas tampa paaugliu ir ima nekęsti smurto kaltininko mėginimų kontroliuoti jo/jos gyvenimą.
- Mergaitės bijo pastoti.
- Vaikui kyla šlapimo takų infekcija ar kita sveikatos problema, dėl kurios turi kreiptis į medikus.
- Vaikas sutinka suaugusįjį, kuriuo pasitiki ir kuriam gali atsiverti.

Tačiau net ir gerai žinodamas asmeninio saugumo taisykles ir jų laikydamasis vaikas gali susidurti su tokia situacija gyvenime, kuriai nebus sugalvota taisyklė. Jis pats savarankiškai turės priimti sprendimą, kaip jam reikia elgtis. Todėl jūs turite išmokyti vaiką, kaip rasti tinkamiausią sprendimą susidariusioje situacijoje. Vaikui svarbu žinoti, jog jeigu jis nežino, kaip jam reikia pasielgti, jis visada gali ateiti ir pasiklausti suaugusio žmogaus, kuriuo pasitiki. Padėkite vaikui sudaryti žmonių sąrašą, į kuriuos galėtų kreiptis esant reikalui. Kiek yra tokių žmonių? Ar vaikas žino jų telefonus ar kaip juos surasti? Jei tokių žmonių, kurie galėtų vaikui padėti šalia nėra, kaip tada vaikas elgsis? Svarbu vaikui pasakyti, kad ir suaugęs žmogus ne visada gali vaikui padėti. Jeigu vienas žmogus iš sąrašo, kurį susidarė, negalės padėti, vaiką reikia mokyti, kad kreiptųsi į kitą žmogų. Galima pateikti nemokamų telefoninių konsultacijų sąrašą, taip sudarant vaikui pasitarti iškilus problemai.

Vaikams: neužtenka tik žinių, kaip elgtis vienu ar kitu atveju. Jiems reikia jūsų paramos ir palaikymo. Parodykite jam, kad pasitikite jo jėgomis spręsti iškilusius sunkumus. Skatinkite vaiko pasitikėjimą pačiu savimi.

VII SKYRIUS

PRANEŠIMAS APIE SMURTĄ PRIEŠ VAIKĄ

Specialistai ir institucijos, sužinoję apie netinkamą elgesį su vaiku, privalo pranešti vaiko teisių apsaugos skyriui ir/ar teisėsaugos institucijai. Nuostatos, įpareigojančios pranešti apie netinkamą elgesį su vaiku, numatytos šiuose pagrindiniuose teisės aktuose:

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse:

3.250 straipsnis. Vaikų, kuriems reikalinga globa (rūpyba), nustatymas ir apskaita

1. Mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros, policijos ir kitokių institucijų darbuotojai, taip pat kiti asmenys, turintys duomenų apie nepilnamečius, likusius be tėvų globos, taip pat apie būtinumą ginti nepilnamečių teises ir interesus (žiaurus tėvų elgesys su vaikais, tėvų liga, mirtis, išvykimas ar dingimas, tėvų atsisakymas atsiimti vaikus iš mokymo, auklėjimo ar gydymo įstaigų ir t. t.), privalo apie tai nedelsdami informuoti valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją pagal vaiko ar savo gyvenamąją vietą.

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme:

43 straipsnis. Vaiko apsaugos nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos bendrosios nuostatos

4. Fizinis ar juridinis asmuo, sužinojęs apie vaiką, kuriam būtina pagalba, privalo pranešti apie tai policijai, vaiko teisių apsaugos ar kitai kompetentingai institucijai.

57 straipsnis. Kitų fizinių ir juridinių asmenų atsakomybė

3. Valstybės bei savivaldybių darbuotojai, atsakingi už vaiko auklėjimą ir priežiūrą, privalo nedelsiant informuoti kompetentingas institucijas apie jiems žinomus vaiko teisių pažeidimus.

Kituose teisės aktuose:

Lietuvos medicinos normos MN 114:2005 „Gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“ 11.8 ir 11.9 punktuose numatyta, kad gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras privalo pranešti policijai apie sužeidimus šaltuoju ar šaunamuoju ginklu bei kitus smurtinius sužeidimus ir sužalojimus, o taip pat pranešti Vaikų teisių apsaugos tarnybai apie išaiškintus arba įtariamus smurto prieš vaikus ir vaikų apleistumo atvejus.

Lietuvos medicinos normos MN14:2005 „Šeimos gydytojas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“ 11.6 punkte numatyta, kad šeimos gydytojas privalo pranešti policijai apie sužeidimus šaltuoju, šaunamuoju ginklu arba kitus smurtinius sužalojimus, įtariamą vaikų nepriežiūrą, vaikų ir globojamų asmenų smurtą Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

Lietuvos medicinos normos MN 66:1999 „Gydytojas pediatras. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“ 6.12 punkte numatyta, kad vaikų ligų gydytojas (gydytojas pediatras)

privalo nustatyta tvarka pranešti policijai ir vaiko teisių apsaugos bei socialinės pagalbos tarnyboms apie nustatytą ar įtariamą smurtą vaiko atžvilgiu ir jo nepriežiūrą.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. 65 „Dėl informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkos patvirtinimo“ sveikatos priežiūros įstaiga informaciją apie pacientą pateikia savo iniciatyva ir be paciento sutikimo savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriams pagal vaiko gyvenamąją vietą arba pagal sveikatos priežiūros įstaigos vietą nedelsiant esant būtinumui ginti vaiko teises ir interesus, taip pat esant pagrįstų įtarimų, kad pažeistos vaiko teisės.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2002 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. 55/42/16 „Dėl informacijos apie asmenis su kūno sužalojimais, kurie gali būti susiję su nusikaltimu, teikimo“ įpareigoja sveikatos priežiūros įstaigų vadovus užtikrinti, kad teritorinės policijos įstaigos budėtojas būtų nedelsiant telefonu informuotas apie visus atvejus, kai į sveikatos priežiūros įstaigą kreipiasi arba pristatomas asmuo, kurio gyvybei kelia pavojų padaryti kūno sužalojimai, taip pat asmuo, kurio gyvybei pavojus negresia, tačiau jam padarytos durtinės pjautinės, šautinės ar dėl sprogo atsirusios žaizdos arba kitokio pobūdžio kūno sužalojimai, kurie gali būti susiję su nusikaltimu.

1 priedas

PIRMINĖS PSICHIKOS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGAS TEIKIANČIOS ĮSTAIGOS

Eil. Nr.	Pavadinimas	Adresas	Kontaktai
ALYTAUS APSKRITIS			
1.	VšĮ Alytaus poliklinika	Naujoji g. 48, Alytus	tel. (8 315) 56 885, 56 859, faks. 39 902, el. p. alytus@apoliklinika.lt., www.apoliklinika.lt
2.	UAB „MediCa klinika“	Naujoji g. 76-50, Alytus	tel. (8 315) 24 100, (8 620) 22 183, el. p. alytus@medicaklinika.lt., www.medicaklinika.lt
3.	VšĮ Alytaus r. savivaldybės pirminės sveikatos priežiūros centras	Naujoji g. 48, Alytus	tel./faks. (8 315) 71 412, el. p. alytus@pspc.lt., www.pspc.lt
4.	VšĮ Druskininkų pirminės sveikatos priežiūros centras	M. K. Čiurlionio g. 82, Druskininkai	tel. (8 313) 52 289, 53 944, faks. 53 702, el. p. info@druskininkupsc.lt., www.dpspc.lt
5.	UAB Lazdijų sveikatos centras	Kauno g. 8A, Lazdijai	tel. (8 318) 51 401, 51 524 tel./faks., el. p. lazdsveikatoscentras@zebra.lt
6.	VšĮ Varėnos pirminės sveikatos priežiūros centras	M. K. Čiurlionio g. 61, Varėna	tel. (8 310) 32 066, faks. 53 765, el. p. sekretore@varenos-poliklinika.lt., www.varenos-poliklinika.lt
7.	VšĮ Varėnos psichikos sveikatos centras	Vasario 16-osios g. 6-8, Varėna	tel. (8 310) 31 145, faks. 30 189, mob. 8 652 87 893, el. p. rpetalis@gmail.com
KAUNO APSKRITIS			
8.	VšĮ Jonavos pirminės sveikatos priežiūros centras	Žeimių g. 19, Jonava	tel. (8 349) 690 11, 69 027, 69 028, faks. 51 159, el. p. info@jonavospsc.lt., www.jonavospsc.lt
9.	VšĮ Kaišiadorių psichikos sveikatos centras	Gedimino g. 118, Kaišiadorys	tel. (8 346) 60 163, faks. 60 162, el. p. info@kaisiadoriupsc.lt., www.kaisiadoriupsc.lt
10.	VšĮ Kauno Centro poliklinika	Nepriklausomybės a.10, Kaunas	tel. (8 37) 42 45 41, 40 98 44; faks. 42 32 69, el. p. info@centropoliklinika.lt., psichikos@centras.lt., www.centropoliklinika.lt
11.	VšĮ Kauno Dainavos poliklinika	Pramonės pr. 31, Kaunas	tel. (8 37) 40 39 00, 40 39 93, faks. 45 15 75, el. p. info@dainavospoliklinika.lt., www.dainavospoliklinika.lt
12.	VšĮ Kauno Kalniečių poliklinika	Savanorių pr. 369, Kaunas	tel./faks. (8 37) 31 16 81, tel. 40 14 52, 40 14 16, el. p. info@kalnieciupoliklinika.lt.; www.kalnieciupoliklinika.lt
13.	VšĮ Kauno Šančių poliklinika	Juozapavičiaus pr. 72, Kaunas	tel. (8 37) 34 22 87, faks. 34 02 33, el. p. info@sanciupoliklinika.lt.; www.sanciupoliklinika.lt
14.	VšĮ Kauno Šilainių	Baltų pr. 7, Kaunas	tel. (8 37) 37 77 71, faks. 30 16 01,

	poliklinika		el. p. info@silainiupoliklinika.lt.; www.silainiupoliklinika.lt
15.	VŠĮ Pakaunės pirminės sveikatos priežiūros centras	Lietuvių g. 22, Kaunas	tel./faks. (8 37) 20 49 53, tel. 20 22 04, el. p. pakaunespsc@gmail.com.; www.pakaunespsc.lt
16.	UAB Bendrosios medicinos praktika	Savanorių pr. 421, 423 Kaunas	tel. (8 37) 31 36 65, faks. 31 21 63, el. p. info@daktaras.lt., www.daktaras.lt
17.	UAB „Medgintras“, Senamiesčio šeimos klinika	1) Šv. Gertrūdos 64, Kaunas; 2) Šiaurės pr. 8C, Kaunas	1) tel. (8 37) 22 74 10, mob. 8 611 18 427, faks. 24 00 71, el. p. info@senamiescioseimosklinika.lt www.senamiescioseimosklinika.lt; 2) tel. (8 37) 38 71 01, faks. 38 71 01, el. p. info@siauresseimosklinika.lt.,
18.	UAB „Vita Longa“	Panerių g. 121, Kaunas; Raudondvario pl. 164, Kaunas; A. Stulginskio g. 67, Kaunas	tel. (8 37) 33 79 07, 33 78 70, 26 09 29 tel./faks. 26 09 39, el. p. vitalonga@is.lt., www.seimosklinika.lt
19.	Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos	Eivenių g. 2, Kaunas	(8 37) 32 62 29, 32 69 81, faks. 32 69 18, el. p. psichiatrijos.klinika@kaunoklinikos.lt., www.lsmuni.lt
20.	UAB Baltijos psichikos sveikatos centras	Kovo 11-osios g. 22, Kaunas	tel. (8 37) 22 55 77, mob. 8 677 76075, tel./faks., 22 77 77, el. p. info@baltijoscentras.lt., www.avevitaklinika.lt
21.	UAB „InMedica“	Baltų pr. 7A , Kaunas	tel. (8 37) 33 73 47, faks. 23 27 93, el.p.silainiai@inmedica.lt., www.inmedica.lt
22.	UAB „Sveikatos ratas“	Tirkiliškių g. 51, Kaunas	tel. (8 37) 39 34 04, mob. 8 657 62 538, el. p. info@sveikatosratas.lt., www.sveikatosratas.lt
23.	VŠĮ Auki sveikas	Žemaičių g. 31, Kaunas	tel. (8 37) 75 08 00, faks. 75 08 02, el. p. administracija@aklinika.lt., www.aklinika.lt
24.	VŠĮ Socialinio solidarumo institutas	Žemaičių pl. 37, Kaunas	tel. (8 37) 23 04 00, mob. 8 644 11 163, faks. 40 69 46, el. p. info@naujojiklinika.lt., www.naujojiklinika.lt
25.	UAB „MediCa klinika“	1) V. Krėvės pr. 53, Kaunas; 2) Vytauto g. 68A, Garliava; 3) Vytauto g. 40, Prienai	1) tel. (8 37) 31 34 91, el. p. kaunas@medicaklinika.lt.; www.medicaklinika.lt 2) tel. (8 37) 39 39 52, mob.8 614 40 995 el. p. garliava@medicaklinika.lt., 3) tel. (8 319) 60 474, (8 620) 22 371, el. p. prienai@medicaklinika.lt
26.	UAB Saulės šeimos medicinos centras	Taikos pr. 51A, Kaunas	tel. (8 37) 44 00 03, 33 27 19, faks. 33 26 71, el. p. saulescentras@gmail.com www.psichikoscentras.saulėscentras.lt
27.	VŠĮ Garliavos pirminės sveikatos priežiūros centras	Vytauto g. 63, Kauno r., Garliava	tel./faks. 39 37 97, tel. (8 37) 39 39 46, el. p. pspcgarliava@takas.lt www.sveikatoscentras-kaunor.lt

28.	UAB „Analizė“	Studentų g. 1, Akademijos mstl., Kauno r.	tel. faks. (8 37) 33 74 55, 33 74 50, el. p. analize@takas.lt
29.	UAB „Neuronas“	Bažnyčios g. 23, Vilkija, Kauno r.	tel./faks. (8 37) 55 91 83
30.	VšĮ Kėdainių pirminės sveikatos priežiūros centras	Budrio g. 5, Kėdainiai	tel. (8 347) 515 73, 64 459, faks. 50 872, el. p. a.rimkevicienne@vlk.lt., www.kedainiupspc.lt
31.	VšĮ Prienų pirminės sveikatos priežiūros centras	Pušyno g. 2, Prienai	tel./faks. (8 319) 60 435, tel. 60 196, el. p. prienaipsc@zebra.lt., www.prienupsc.lt
32.	VšĮ Raseinių psichikos sveikatos centras	Ligoninės g. 6, Raseiniai	tel. (8 428) 70 065, faks. 70 064, el. p. psichikos.centras@takas.lt., www.raseiniupsc.lt

KLAIPĖDOS APSKRITIS

33.	VšĮ Klaipėdos psichikos sveikatos centras	Galinio Pylimo g. 3B, Klaipėda	tel./faks. (8 46) 41 00 31, tel. 41 00 27, el. p. info@kpsc.lt, www.kpsc.lt/lt/
34.	UAB „Kraujazolė“	Taikos pr. 101A-5, Klaipėda	tel. (8 46) 30 12 58, mob. 8 672 88 310, faks. 30 12 59, www.kraujazole.lt
35.	UAB „Nefridos klinika“	Nidos g. 3, Nidos g. 1B, Klaipėda	tel. (8 46) 39 70 70, faks. 36 68 09, el. p. info@nefrida.lt., www.nefrida.lt
36.	UAB „MediCa klinika“	1) Vingio g. 16-1, Klaipėda; 2) Klaipėdos g. 17A, Gargždai	1) tel. (8 46) 32 34 10, el. p. klaipeda@medicaklinika.lt., www.medicaklinika.lt; 2) tel. (8 46) 45 13 06, el. p. gargzdai@medicaklinika.lt
37.	VšĮ Klaipėdos r. savivaldybės Gargždų pirminės sveikatos priežiūros centras	Basanavičiaus g. 1, Gargždai, Klaipėdos r.	tel. (8 46) 45 38 39, 45 29 60, faks. 47 12 61, el. p. info@gsc.lt., www.gsc.lt
38.	Kretingos r. savivaldybės VšĮ Kretingos psichikos sveikatos centras	Žemaitės al. 1, Kretinga	tel./ faks. (8 445) 79 055, el. p. info@kretingospsc.lt., www.kretingospsc.lt
39.	VšĮ Palangos asmens sveikatos priežiūros centras	Vytauto g. 92, Palanga	tel. (8 460) 53 837, tel./faks. 56 231, el. p. palangospsc@gmail.com., www.palangospoliklinika.lt
40.	VšĮ Vilniaus psichoterapijos ir psichoanalizės centro Palangos skyrius	Medvalakio g. 6, Palanga	tel./faks. (8 460) 32 939, el. p. palanga@vppc.lt., www.vppc.lt
41.	UAB Skuodo psichikos sveikatos ir psichoterapijos centras	Vytauto g. 8, Skuodas	tel./faks. (8 440) 73 971, el. p. skuodopsc@zebra.lt
42.	UAB Šilutės psichikos sveikatos ir psichoterapijos centras	M. Jankaus g. 10, Šilutė	tel. (8 441) 62 363, mob. 8 655 02 251, tel./faks. 62 305, el. p. silutepsc@zebra.lt., www.silutepsc.lt

MARIJAMPOLĖS APSKRITIS

43.	VšĮ Kazlų Rūdos pirminės sveikatos priežiūros centras	Vytauto g. 45, Kazlų Rūda, Marijampolės r.	tel. (8 343) 95 054, faks. 95 015, el. p. k.r.poliklinika@gmail.com., www.kazlurudospspc.lt
44.	VšĮ Marijampolės pirminės sveikatos priežiūros centras	Kriaučiūno g. 2, Marijampolė	tel./faks. (8 343) 94 021, el. p. info@marijampolespspc.lt., www.marijampolespspc.lt
45.	R. Bernoto pirminės sveikatos priežiūros centras	Palangos g. 1, Marijampolė	tel. (8 343) 72 955, faks. 55 706, el. p. rbernotopspc@takas.lt
46.	UAB „Medgintras“	Sporto g. 2, Marijampolė	tel. (8 343) 73 655
47.	UAB Šakių psichikos sveikatos centras	V. Kudirkos g. 45, Šakiai	tel./faks. (8 345) 51 021, el. p. psichcentras@gmail.com
48.	VšĮ Vilkaviškio pirminės sveikatos priežiūros centras	P. Jašinsko g. 2, Vilkaviškis	tel. (8 342) 51 810, 60 113, faks. 53 387, el. p. pspc@vilkaviskis.lt., www.pspcvilkaviskis.lt
PANEVĖŽIO APSKRITIS			
49.	VšĮ Biržų r. savivaldybės poliklinika	Vilniaus g. 117, Biržai	(8 450) 31 358, faks. 32 567, el. p. birzupoliklinika@zebra.lt, www.birzupoliklinika.lt
50.	VšĮ Kupiškio r. savivaldybės pirminės asmens sveikatos priežiūros centras	Krantinės g. 30, Kupiškis	tel. (8 459) 52 148, 51 902, faks. 51 361, el. p. kup.paspc@takas.lt., www.kupiskiopaspc.lt
51.	VšĮ Vilniaus psichoterapijos ir psichoanalizės centro Panevėžio skyrius	Nemuno g. 75, Panevėžys	tel. (8 45) 50 06 05, 43 02 23, faks. 50 06 47, el. p. info@panvppc.lt, panevezys@vppc.lt., www.vppc.lt
52.	VšĮ Panevėžio r. savivaldybės poliklinika	A. Jakšto 4, Panevėžys	tel./faks. (8 45) 50 22 10, tel. 50 22 17, el. p. info@prsp.lt., www.prsp.lt
53.	VšĮ Pasvalio pirminės asmens sveikatos priežiūros centras	Geležinkelių g. 70, Pasvalys	tel. (8 451) 34 320, 33 118, faks. 34 111, el. p. centras@pasvaliopaspc.lt., www.pasvaliopaspc.lt
54.	VšĮ Rokiškio psichikos sveikatos centras	Vytauto g. 35B, Rokiškis	tel. (8 458) 71 696, faks. 71 697, el. p. rpssc@takas.lt
55.	UAB R. Burnicko BPG kabinetas	Panevėžio g. 16A, Rokiškis	tel./faks. (8-458) 53 461, tel. 52 030, el. p. r.burnickas@gsm.lt
56.	UAB Šeimos klinika „HIPERIKA“	Aukštakalnio g. 5, Utena	tel. (8 389) 72254, mob. 8 614 10 100, el. p. info@hiperika.lt., www.hiperika.lt/
57.	UAB „Dilina“	J. Basanavičiaus g. 54, Utena	tel. (8 389) 61 535, mob. 8 616 27 575
ŠIAULIŲ APSKRITIS			
58.	VšĮ Joniškio psichikos sveikatos centras	Vilniaus g. 6, Joniškis	tel. (8 426) 60 040, faks. 51 252, el. p. info@jonpsc.lt., www.jonpsc.lt

59.	VšĮ Kelmės r. psichikos sveikatos centras	Vytauto Didžiojo g. 84A, Kelmė	tel. (8 427) 61 453, faks. 61 325, el. p. psichikos.centras@gmail.com., www.kelmespsc.lt.
60.	VšĮ Pakruojo r. pirminės sveikatos priežiūros centras	Basanavičiaus g. 4, Pakruojis	tel. (8 421) 69 049, faks. 69 040, el. p. info@pakpspc.lt., www.pakpspc.lt
61.	VšĮ Akmenės r. psichikos sveikatos centras	Respublikos g. 32, Naujoji Akmenė	tel./faks. (8 425) 56 848, el. p. psc.akmene@centras.lt
62.	VšĮ Radviliškio r. pirminės sveikatos priežiūros centras	Gedimino g. 9B, Radviliškis	tel. (8 422) 51 149, faks. 51 102, el. p. radviliskiopspc@is.lt., www.radviliskiopoliklinika.lt
63.	VšĮ Šiaulių centro poliklinika	Vytauto g. 101, Šiauliai	tel. (8 41) 52 54 19, faks. 52 31 15, el. p. info@siauliupoliklinika.lt., www.siauliupoliklinika.lt
64.	VšĮ Dainų pirminės sveikatos priežiūros centras	Aido g. 18, Šiauliai	tel. (8 41) 41 66 53, faks. 55 27 91, el. p. sekretore@dainupspc.lt., www.dainupspc.lt
65.	VšĮ Šiaulių r. pirminės sveikatos priežiūros centras	J. Basanavičiaus g. 18, Kuršėnai	tel. (8 41) 58 20 69, faks. 58 57 37, pspc@kursenai-medicina.lt

TAURAGĖS APSKRITIS

66.	VšĮ Jurbarko r. psichikos sveikatos centras	Vydūno g. 56D, Jurbarkas	tel./faks. (8 447) 54 992, el. p. anzemas1@jurbarkas.omnitel.net., www.jurbarkopsc.lt
67.	VšĮ Šilalės psichikos sveikatos ir psichologinio konsultavimo centras	Maironio g. 20A, Šilalė	tel./faks. (8 449) 74 620, el. p. silalespsichc@takas.lt
68.	VšĮ Tauragės r. pirminės sveikatos priežiūros centras	Jūros g. 5, Tauragė	(8 446) 62 269, faks. 73 078, el. p. poliklinika@tvk.lt
69.	UAB „EGO PS“	Gintaro g. 9, Tauragė	Tel. (8 441) 57 242

TELŠIŲ APSKRITIS

70.	UAB Mažeikių psichinės sveikatos centras	Vilties g. 12, Mažeikiai	tel. (8 443) 25 337, tel./faks. 25 338, el. p. mazeikiupsc@gmail.com., www.mazeikiupsc.lt
71.	VšĮ Dr. A. Biržiškos sveikatos namai	Vytauto g. 2, Mažeikių r., Viekšniai	tel. (8 443) 37 464, faks. 39 001, el. p. birziska@delfi.lt., www.birziska.lt
72.	UAB Plungės sveikatos centras	J. T. Vaižganto g. 112, Plungė	tel. (8 448) 52577, 71 591, tel./faks. 71 597, el. p. info@psc.lt., www.psc.lt
73.	UAB „Klinika Pulsas“	Vytauto g. 3-1, Plungė	tel. (8 448) 57 433, faks. 71 883, el. p. tom7zam@hotmail.com
74.	A. Klišonio komercinė firma	J. T. Vaižganto g. 114,	tel. (8 448) 58 810, tel./faks. 72 194,

	„Inesa“	Plungė	el. p. vinesa@takas.lt
75.	VŠĮ Rietavo pirminės sveikatos priežiūros centras	Plungės g. 13, Rietavas	tel. (8448) 68 539, tel.faks. 68 181, el. p. liginine@rietavas.lt., www.rietavopspc.lt
76.	UAB Žemaitijos psichikos sveikatos centras	Kalno g. 21A, Telšiai	(8 444) 74 313, faks. 53 400, tel. p. zemaitijoscentras@gmail.com.; www.zpsc.lt
UTENOS APSKRITIS			
77.	VŠĮ Anykščių r. psichikos sveikatos centras	V. Kudirkos g. 1, Anykščiai	tel. (8 381) 56 704, tel./faks. 51 083, el. p. anyksciu.rpsc@is.lt., www.apsc.lt
78.	UAB Ignalinos sveikatos centras	Ligoninės 13A, Ignalina	(8 386) 52 290, tel./faks.52 012, el. p. info@iscentras.lt, www.iscentras.lt
79.	VŠĮ Ignalinos r. poliklinika	Ligoninės g. 13, Ignalina	tel. (8 386) 52 848, faks. 52 126, el. p. ignalina.poliklinika@is.lt., www.ignalinopoliklinika.lt
80.	VŠĮ Molėtų r. pirminės sveikatos priežiūros centras	Vilniaus g. 76, Molėtai	tel. (8 383) 52 205, tel./faks. 51 151, el. p. info@moletupspc.lt., www.moletupspc.lt
81.	VŠĮ Utenos pirminės sveikatos priežiūros centras	Aukštakalnio g. 5, Utena	tel. (8 389) 63 768, 63 769, faks. 63 750, www.utenospspc.lt
82.	VŠĮ Visagino pirminės sveikatos priežiūros centras	Taikos pr. 15, Visaginas	tel. (8 386) 72 058, faks. 71 294, el. p. vispol@dkd.lt., www.visaginopspc.lt
83.	VŠĮ Zarasų r. savivaldybės pirminės sveikatos priežiūros centras	Malūno g. 4, Zarasai	tel. (8 385) 53 930, 52 465, faks. 51 617, el. p. zarasupspc@hipokratas.lt., www.zarasupspc.lt
VILNIAUS APSKRITIS			
84.	VŠĮ Elektrėnų psichikos sveikatos priežiūros centras	Taikos g. 6, Elektrėnai	tel./faks. (8 528) 39 646, mob. 8 655 12 148, el. p. direktel@remo.lt
85.	VŠĮ Šalčininkų pirminės sveikatos priežiūros centras	Nepriklausomybės g. 38, Šalčininkai	tel. (8 380) 51 942, tel./faks. 51 298, el. p. info@slacininkupspc.lt., www.salcininkupspc.lt
86.	VŠĮ Širvintų r. pirminės sveikatos priežiūros centras	P. Cvirkos g. 13, Širvintos	tel. (8 382) 30 250, faks. 30 256, el. p. rastine@sirvintupspc.lt., www.sirvintupspc.lt
87.	UAB Gruodė	P. Cvirkos g. 3, Širvintos	tel.(8 382) 51 909, faks. 53 011
88.	VŠĮ Švenčionių r. pirminės sveikatos priežiūros centras	Strūnaičio g. 3, Švenčionys	(8 387) 68 221, faks. 51 743, el. p. info@svencionyspspc.lt., www.svencionyspspc.lt
89.	VŠĮ Trakų psichikos sveikatos centras	Mindaugo g. 17, Trakai	(8 528) 55 939, 55 939, tel./faks. 55 945, el. p. psc@erdves.lt., www.trakupspc.lt
90.	VŠĮ Ukmergės pirminės	Vytauto g. 105, Ukmergė	tel. (8 340) 65 007, faks. 65 004,

	sveikatos priežiūros centras		el. p. adm@ukmergespspc.lt., www.ukmergespspc.lt
91.	UAB Vilkmergės klinika	Kauno g. 80, Ukmergė	tel./ faks. (8 340) 53 330 el. p. vilkmergesklinika@zebra.lt
92.	VšĮ Antakalnio poliklinika	Antakalnio g. 59, Vilnius	tel. (8 5) 234 74 86, faks. 234 71 60, el. p. info@antakpol.lt., www.antakpol.lt
93.	VšĮ Karoliniškių poliklinika	L. Asanavičiūtės g. 27A, Vilnius	tel. (8 5) 245 84 17, faks. 245 84 38, el. p. rastine@karpol.lt., karolpsc@gmail.com., www.karpol.lt
94.	VšĮ Lazdynų poliklinika	Architektų g. 17, Vilnius	tel. (8 5) 216 88 17, faks. 244 49 12, el. p. info@lazdynupol.lt., www.lazdynupol.lt
95.	VšĮ Naujosios Vilnios poliklinika	V. Sirokomlės g. 8, Vilnius	tel. (8 5) 260 68 78, faks. 260 68 77, el. p. administracija@takas.lt., www.nvpoliklinika.lt
96.	VšĮ Centro poliklinika, VšĮ Vytenio pirminės asmens sveikatos priežiūros centras	Vytenio g. 59, Vilnius	tel. (8 5) 251 40 58, faks. 261 00 02, el. p. vytenis.info@pylimas.lt., www.pylimas.lt
97.	VšĮ Šeškinės poliklinika	Šeškinės g. 24, Vilnius	tel. (8 5) 252 57 88, faks. 250 20 21, el. p. seskines@poliklinika.lt., www.poliklinika.lt
98.	VšĮ Naujininkų poliklinika	Dariaus ir Girėno g. 18, Vilnius	tel. (8 5) 216 44 38, faks. 216 68 30, el. p. naupol@gmail.com., www.naupol.lt
99.	VšĮ Vilniaus r. centrinė poliklinika	Laisvės pr. 79, Vilnius	tel. (8 5) 247 69 96, faks. 238 81 28, el. p. vrcp@zebra.lt., www.vrcp.lt
100.	VšĮ Justiniškių šeimos gydytojų kabinetas	Taikos g. 95-24, Vilnius	tel. (8 5) 244 72 08
101.	VšĮ Vilniaus psichoterapijos ir psichoanalizės centras	1) Ažuolyno g. 5A, Vilnius; 2) Mokyklos g. 10, Grigiškės	1) tel. (8 5) 260 76 36, faks. 236 22 06, el. p. info@vppc.lt, vilnius@vppc.lt., www.vppc.lt.; 2) tel./faks.(8 5) 230 03 21, mob. 8 655 99 503, el. p. grigiskes@vppc.lt
102.	UAB Karoliniškių šeimos klinika	L. Asanavičiūtės g. 20, Vilnius	(8 5) 244 68 49, faks. 244 39 01, el. p. info@klinikajums.lt., www.klinikajums.lt
103.	VšĮ Žirmūnų psichikos sveikatos centras	Žirmūnų g. 67A, Vilnius	tel. /faks. (8 5) 277 94 96, mob. 8 672 54 232, el. p. info@pssc.lt., www.pssc.lt
104.	UAB Žvėryno klinika	Elnių g. 27-94, Vilnius	tel./faks. (8 5) 272 20 82, el. p. zverynoklinika@gmail.com., www.zverynoklinika.webs.com
105.	UAB Vilniaus sveikatos namai	A. J. Povilaičio g. 18, Vilnius	tel. (8 5) 240 04 01, 278 43 82, el. p. info@vsn.lt., www. vsn.lt
106.	VšĮ VU ligoninės Santariškių klinikos	Kairiūkščio g. 2, Vilnius	tel. (8 5) 236 51 15, 236 53 29, faks. 236 51 11, el. p. smc@santa.lt., www.santa.lt

107.	VšĮ Antakalnio psichiatrijos konsultacijų centras	Antakalnio g. 84, Vilnius	tel. (8 5) 270 98 48, mob. 8 676 00 121 el. p. apkc@bnk.lt., www.psichologai-psichiatrai.lt
108.	VšĮ Vilniaus miesto klinikinės ligoninės Antakalnio filialas	Antakalnio g. 124, Vilnius	tel. (8 5) 234 23 71, faks. 234 34 82, el. p. vual@aiva.lt., www.vual.lt
109.	Vidaus reikalų ministerijos Medicinos centras	Dainavos g. 5, Vilnius	(8 5) 271 85 89, faks. 249 75 06, el. p. poliklinika@vrm.lt
110.	UAB Medicinos paslaugų centras	Vydūno g. 19, Vilnius	tel. (8 5) 240 95 62, 240 96 37 faks. 264 07 67, el. p. vyduno20@gmail.com, www.smcentras.lt
111.	UAB Saulėtekio klinika	Antakalnio g. 38-33, Vilnius	tel. (8 5) 210 54 88, 234 40 69, el. p. sauletekis38@yahoo.com., www.sauletekioklinika.lt
112.	UAB InMedica	1) Molėtų g. 13, Didžioji Riešė, Vilniaus r.; 2) Šeškinės g. 30-5, Vilnius; 3) Klevų al. 32, Lentvaris	1) tel./faks. (8 5) 219 00 27, el. p. riese@inmedica.lt., www.inmedica.lt.; 2) tel. (8 5) 250 48 48, faks. 250 48 15, el. p. seskine@inmedica.lt.; 3) tel. /faks. (8 5) 282 80 85, el. p. lentvaris@inmedica.lt.

2 priedas**REGIONINIAI DIFERENCIJUOTI KOMPLEKSNĖS PSICHIATRINĖS PAGALBOS
VAIKUI IR ŠEIMAI CENTRAI****Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikos**

Adresas: Eivenių g. 2, LT-50009 Kaunas

Tel.: (8 37) 326 375, 326376, faks. (8 37) 326 427; El. paštas: rastine@kaunoklinikos.lt

Interneto svetainė: www.kaunoklinikos.lt

Kompleksinė psichiatrinė pagalba vaikams ir šeimoms teikiama: Kauno klinikų Psichiatrijos klinikos Vaikų ir paauglių psichiatrijos sektoriuje, Psichiatrijos klinikos Vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionare, Kauno klinikų Nervų sistemos ligų ambulatoriniame skyriuje, Kauno klinikų vaikų ligų skyriuose bei Vaikų konsultacinės poliklinikos vaikų priėmimo poskyryje.

VšĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė

Adresas: S. Nėries g. 3, Klaipėda.

Tel. (8 46) 410 711, faks. (8 46) 410 716

El. paštas: info@kal.lt

Interneto svetainė: www.rkligonine.lt

Kompleksinė psichiatrinė pagalba vaikams ir šeimoms teikiama Respublikinės Klaipėdos ligoninės Psichiatrijos filialo Vaikų psichiatrijos skyriuje.

VšĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė

Adresas: Smėlynės g. 25, Panevėžys

Tel. (8 45) 507 244, faks. (8 45) 501 520

El. paštas: info@panevezioligonine.lt

Interneto svetainė: www.panevezioligonine.lt

Kompleksinė psichiatrinė pagalba vaikams ir šeimoms teikiama Respublikinės Panevėžio ligoninės Konsultacijų poliklinikos Vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionare.

VšĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė

Adresas: V. Kudirkos g. 99, Šiauliai

Tel. (8 41) 524 257, faks. (8 41) 524 295

El. paštas: info@siauliuligonine.lt

Interneto svetainė: www.siauliuligonine.lt

Kompleksinė psichiatrinė pagalba vaikams ir šeimoms teikiama Respublikinės Šiaulių ligoninės Psichiatrijos klinikos Vaikų ir paauglių centre.

Vaikų ligoninės, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialo, Vaiko raidos centras

Adresas: Vytauto g. 15, LT-08118 Vilnius

Tel. (8 5) 273 1422, faks. (8 5) 275 2275

El. paštas: raida@raida.lt

Interneto svetainė: www.raida.lt

3 priedas

**SAVIVALDYBIŲ ADMINISTRACIJŲ VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SKYRIŲ (TARNYBŲ)
KONTAKTINIAI DUOMENYS**

Eil. Nr.	Pavadinimas, adresas	Kontaktiniai duomenys
1.	AKMENĖS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius L. Petravičiaus a. 2, Naujoji Akmenė	tel. (8 425) 56 907, faks.(8 425) 56 594 vaikai@akmene.lt., ruta.ziediene@akmene.lt
2.	ALYTAUS miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Gardino g. 37, Alytus	tel. (8 315) 55 910, 55 915, faks. (8 315) 55 191 virginija.vaitkeviciene@ams.lt., zaneta.abromaitiene@ams.lt
3.	ALYTAUS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Ulonų g. 16, Alytus	tel. (8 315) 51 829, 74 874,faks. (8 315) 74 716, daiva.zemaitaityte@arsa.lt
4.	ANYKŠČIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius K. Ladygos g. 1, Anykščiai	tel. (8 381) 52 461, faks. (8 381) 58 088 laima.zukiene@anyksciai.lt
5.	BIRŠTONO savivaldybės administracijos Socialinės paramos ir vaiko teisių apsaugos skyrius, Jaunimo g. 2, Birštonas	tel. (8 319) 65 558,faks. (8 319) 65 555 antanas.gruselionis@birstonas.lt
6.	BIRŽŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius, Vytauto g. 59, Biržai	tel. (8 450) 42 110, faks. (8 450) 43 134, giedra.gedviliene@birzai.lt
7.	DRUSKININKŲ savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos tarnyba Vasario 16-osios g. 7, Druskininkai	tel. (8 313) 51 645, faks. (8 313) 55 744 vtat@druskininkai.lt., vaiva.k@druskininkai.lt
8.	ELEKTRĖNŲ savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius, Elektrinės g. 8, Elektrėnai	tel. (8 528) 58 067, faks. (8 528) 58 005 aldute.jaseliune@elektrenai.lt
9.	IGNALINOS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Laisvės a. 70, LT-30122 Ignalina	tel. (8 386) 52 045, faks. (8 386) 53 148 d.ropiene@ignalina.lt
10.	JONAVOS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Žeimių g. 13, LT-55158 Jonava	tel. (8 349) 50 113, faks. (8 349) 50 012 elegijus.laimikis@jonava.lt
11.	JONIŠKIO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Livonijos g. 4, Joniškis	tel. (8 426) 69 151, faks. (8 426) 69 143 olga.vaiciuniene@joniskis.lt danguole.repsiene@joniskis.lt

12.	JURBARKO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius S. Dariaus ir S. Girėno g. 96, Jurbarkas	tel. (8 447) 70 178, faks. (8 447) 70 166 l.gardauskiene@jurbarkas.lt
13.	KAIŠIADORIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Bažnyčios g. 4, Kaišiadorys	tel. (8 346) 20 471, (8 346) 20 297, faks. (8 346) 51 244 irena.kiseliene@kaisiadorys.lt
14.	KALVARIJOS savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Laisvės g. 2, Kalvarija	tel. (8 343) 23 904, faks. (8 343) 23 894 vaikuteises@kalvarija.lt
15.	KAUNO miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius K. Donelaičio g. 6, Kaunas	tel. (8 37) 42 48 35, faks. (8 37) 42 48 35 birute.daugeliene@kaunas.lt
16.	KAUNO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Savanorių pr. 371, Kaunas	tel. (8 37) 31 37 66, faks. 8 (37) 30 55 58 vtat@krs.lt
17.	KAZLŲ RŪDOS savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Atgimimo g. 12, LT-69443 Kazlų Rūda	tel. (8 343) 68 630, faks. (8 343) 95 276 vaikai@kazluruda.lt loreta.urbstiene@kazluruda.lt
18.	KELMĖS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Žemaitės g. 23, Kelmė	tel. (8 427) 69 069, faks. (8 427) 69 052 vaikoteises@kelme.lt danguole.teiserskiene@kelme.lt
19.	KĖDAINIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius J. Basanavičiaus g. 36, Kėdainiai	tel. (8 347) 69 586, faks. (8 347) 61 125 vilima.juceviciute@kedainiai.lt
20.	KLAIPĖDOS miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius I. Kanto g. 11, Klaipėda	tel. (8 46) 41 22 83, faks. (8 46) 41 24 07 gražina.auryliene@klaipeda.lt vtat@klaipeda.lt
21.	KLAIPĖDOS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Klaipėdos g. 2, Gargždai	tel. (8 46) 47 20 04, faks. (8 46) 47 20 05 vaikai@klaipedos-r.lt
22.	KRETINGOS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius J. K. Chodkevičiaus g. 10, Kretinga	tel. (8 445) 51 015, faks. (8 445) 55 280 vaikuteises@kretinga.lt violeta.lukoseviciene@mail.kretinga.lt
23.	KUPIŠKIO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius L. Stuokos Gucevičiaus a. 14, Kupiškis	tel. (8 459) 52 957, faks. (8 459) 51 731 vaikai@kupiskis.lt nijole.urbonaviciene@kupiskis.lt
24.	LAZDIJŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vilniaus g. 1, Lazdijai	tel. (8 318) 66 134, faks. (8 318) 51 351 vtat@lazdijai.lt

25.	MAŽEIKIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Ventos g. 8A, Mažeikiai	tel. (8 443) 95 355, faks. (8 443) 65 344 liudvika.lapiene@mazeikiai.lt jurate.petraitiene@mazeikiai.lt
26.	MARIJAMPOLĖS savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vytauto g. 17, Marijampolė	tel. (8 343) 52 310, faks. (8 343) 53 416 vaiku.teises@marijampole.lt nijole.popieriene@marijampole.lt
27.	MOLĖTŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vilniaus g. 44, Molėtai	tel. (8 383) 40 056, faks. (8 383) 51 442 vaikai@moletai.lt., jurate.diliene@moletai.lt
28.	NERINGOS savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos ir jaunimo reikalų skyrius, Taikos g. 2, Neringa	tel. (8 469) 52 787, faks. (8 469) 52 572 edita.radzeviciene@neringa.lt donata.atkocaitiene@neringa.lt
29.	PAGĖGIŲ savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius, Vilniaus g. 7, Pagėgiai	(8 441) 70 419, faks. (8 441) 70 419 l.augustinaviciute@pagegiai.lt v.ivanauskiene@pagegiai.lt g.pociene@pagegiai.lt
30.	PAKRUOJO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Kęstučio g. 4, Pakruojis	tel. (8 421) 69 076, faks. (8 421) 69 076 vtas@pakruojis.lt giedre.zidoniene@pakruojis.lt
31.	PALANGOS miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vytauto g. 112, Palanga	tel. (8 460) 48 705, faks. (8 460) 40 217 vaiko.teises@palanga.lt
32.	PANEVĖŽIO miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vasario 16-osios g. 60, Panevėžys	tel. (8 45) 44 28 13, (8 45) 44 05 73 faks. (8 45) 46 20 54 vaikuteise@panevezys.lt audrone.grainiene@panevezys.lt
33.	PANEVĖŽIO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vasario 16-osios g. 27, Panevėžys	tel. (8 45) 58 29 08, faks. (8 45) 58 29 75 irena.matuzeviciene@panrs.lt
34.	PASVALIO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vytauto Didžiojo a. 1, Pasvalys	tel. (8 451) 54 428, faks. (8 451) 54 130 astra.kanisauskiene@pasvalys.lt
35.	PLUNGĖS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vytauto g. 12, Plungė	tel. (8 448) 73 158, faks. (8 448) 71 608 aldona.striaukiene@plunge.lt
36.	PRIENŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Laisvės a. 12, Prienai	tel. (8 319) 61 148, faks. (8 319) 61 199 rasa.oliseviciene@prienai.lt

37.	RADVILIŠKIO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Aušros a. 10, Radviliškis	tel. (8 422) 69 028, faks. (8 422) 69 000 larisa.pauriene@radviliskis.lt
38.	RASEINIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vytauto Didžiojo g. 1, Raseiniai	tel. (8 428) 79 599, faks. (8 428) 79 598 regina.klevinskiene@raseiniai.lt
39.	RIETAVO savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius, Oginskių g. 10, Rietavas	tel. (8 448) 73 227, faks. (8 448) 73 222 vaikoteisium@rietavas.lt z.miliene@rietavas.lt
40.	ROKIŠKIO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Respublikos g. 94, Rokiškis	tel. (8 458) 71 347, faks. (8 458) 71 420 vaikuteises@post.rokiskis.lt
41.	SKUODO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vilniaus g. 13, Skuodas	tel. (8 440) 79 300, (8 440) 45 588, (8 440) 73 987 faks. (8 440) 73 984 zita.lenkiene@skuodas.lt
42.	ŠAKIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius, Bažnyčios g. 4, Šakiai	tel. (8 345) 60 765, faks. (8 345) 60 200 ruta.lebedzinskiene@sakiai.lt
43.	ŠALČININKŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vilniaus g. 49, Šalčininkai	tel. (8 380) 30 164, faks. (8 380) 51 244 vtat@salcininkai.lt
44.	ŠIAULIŲ miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Pakalnės g. 6A, Šiauliai	tel. (8 41) 59 62 35, faks. (8 41) 52 60 58 vaikai@siauliai.lt donatas.zakaris@siauliai.lt
45.	ŠIAULIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Sukilėlių g. 2, Šiauliai	tel. (8 41) 59 66 88, faks. (8 41) 59 66 91, aldona.laukiene@siauliuraj.lt
46.	ŠILALĖS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius J. Basanavičiaus g. 2, Šilalė	tel. (8 449) 76 132, faks. (8 449) 76 132 birute.sragauskiene@silale.lt
47.	ŠILUTĖS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Lietuvininkų g. 10, Šilutė	tel. (8 441) 77 795, faks. (8 441) 51 517 indra.pranaitiene@silute.lt
48.	ŠIRVINTŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vilniaus g. 61-320, Širvintos	tel. (8 382) 53 372, faks. (8 382) 30 270 ramune.vidmantiene@sirvintos.lt

49.	ŠVENČIONIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Vilniaus g. 19, Švenčionys	tel. (8 387) 66 358, faks. (8 387) 66 365 vaiku.teise@svencionys.lt
50.	TAURAGĖS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Respublikos g. 2, Tauragė	tel. (8 446) 62 829, faks. (8 446) 70 801 jolita.vaisvilaite@taurage.lt
51.	TELŠIŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius, Karaliaus Mindaugo g. 36, Telšiai	tel. (8 444) 60 215, 60 537, faks. (8 444) 60 215 alma.tomkeviciene@telsiai.lt
52.	TRAKŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius, Vytauto g. 33, Trakai	tel. (8 528) 58 318, faks. (8 528) 53 140 vaiko.teises@trakai.lt
53.	UKMERGĖS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Kęstučio a. 3, Ukmergė	tel. (8 340) 60 340, (8 340) 60 341 faks. (8 340) 63 370 a.leonaviciene@ukmerge.lt r.liubomirskiene@ukmerge.lt
54.	UTENOS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Utenio a. 4, Utena	tel. (8 389) 48 340, faks. (8 389) 61 615 gailute.blaziene@utena.lt
55.	VARĖNOS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius J. Basanavičiaus g. 40, Varėna	tel. (8 310) 32 026, (8 310) 31 985 faks. (8 310) 31 804 vtat@varena.lt
56.	VILKAVIŠKIO rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius S. Nėries g. 1, Vilkaviškis	tel. (8 342) 60 193, faks. (8 342) 60037 rasa.blazaitiene@vilkaviskis.lt
57.	VILNIAUS miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Konstitucijos pr. 3, Vilnius	tel. (8 5) 211 25 57, faks. (8 5) 211 25 68 vaikut@vilnius.lt
58.	VILNIAUS rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Rinktinės g. 50, Vilnius	tel. (8 5) 273 09 79, (8 5) 275 05 56 faks. (8 5) 210 96 81 vtas@vrsa.lt., silva.lukoseviciene@vrsa.lt
59.	VISAGINO miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Parko g. 14, Visaginas	tel. (8 386) 61 212, faks. (8 386) 31 286 aleksandra.grigiene@visaginas.lt., vaiku-teise@visaginas.lt
60.	ZARASŲ rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius Sėlių a. 22, Zarasai	tel. (8 385) 37 157, faks. (8 385) 37 172 irena.gaigaliene@zarasai.lt

4 priedas

PSICHOLOGINIŲ PEDAGOGINIŲ TARNYBŲ KONTAKTINIAI DUOMENYS

Eil. Nr.	Įstaiga	Adresas	Telefono numeris	El. paštas
1.	Akmenės rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba	Respublikos g. 22, LT-8132, N. Akmenė	8-425 52399	ppt@akmene.lt
2.	Alytaus miesto pedagoginė psichologinė tarnyba	Pulko g. 1, LT-62112, Alytus	8-315 75507	ampt@ppt.alytus.lm.lt., www.ppt.alytus.lm.lt
3.	Alytaus rajono švietimo ir pedagoginės psichologinės pagalbos centras	Vytauto g. 20, LT-6215, Alytus	8-315 74284, faks. 8-315 74284	tarnyba.arsc@zebra.lt, www.arsc.alytus.lm.lt
4.	Anykščių švietimo centras	Šviesos g. 7, LT-29001, Anykščiai	8-38158142	jbaksiene@centras.lt., jbaksiene@centras.lt., www.centras.anyksciai.lm.lt
5.	Biržų rajono pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras	Vytauto g. 30, LT-41140, Biržai	8-45034658, faks. 8-45034 658	Bbirzai.pmmmc@takas.ltzanules@one.lt, www.pmmmc.puslapiai.lt
6.	Druskininkų pedagoginė psichologinė tarnyba	Veisiejų g. 17, LT-66245, Druskininkai	8-31351455, faks. 8-31351455	ppt@druskininkai.lt.
7.	Elektrėnų savivaldybės švietimo paslaugų centras	Rungos g. 5, Elektrėnų vid. m-kla, LT-26110, Elektrėnai	8-52839784, faks. 8-528 39825	asta.ppt@elektrenai.lt., www.spc.progresas.lt
8.	Ignalinos rajono pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras	Mokyklos g. 9, LT-30119, Ignalina	8-38652600	ppt@ignet.lt
9.	Jonavos rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba	Kalnų g. 70, LT-55148, Jonava	8-34952866, faks. 8-34952866	jonappt@gmail.com
10.	Joniškio rajono švietimo centras	Melioratorių kv.14, LT-84001, Joniškis	8-42666061	mok.centras@joniskis.lt., vandra@gmail.com., http://jsc.joniskis.mok.lt
11.	Jurbarko rajono švietimo centras	Dariaus ir Girėno g. 120A, LT-74187, Jurbarkas	844772253 faks. 8-44772253	ppt@jurbarkosc.w3.lt., pavaduotoja@jurbarkosc.w3.lt., www.jurbarkosc.w3.lt
12.	Kaišiadorių rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	Gedimino g. 85, LT-56001, Kaišiadorys	8-34643814	ppt@ppt.kaisiadorys.lm.lt., www.ppt.kaisiadorys.lm.lt
13.	Kauno pedagoginė psichologinė tarnyba	A. Mickevičiaus g. 54, LT-3000, Kaunas	8-37423284	kppt@takas.lt., www.kppt.lm.lt
14.	Kauno rajono švietimo	Saulės g. 12, LT-	837332529	ppt@centras.krs.lt.,

	centras	50239, Kaunas	faks. 8-37 380047	dalius.balciunas@centras.krs.lt
15.	Kelmės rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	J. Janonio g. 11-1, LT-86132, Kelmė	8-42761184	kelmesppt@takas.lt
16.	Kėdainių švietimo centras	Josvainių g. 40, LT-57265, Kėdainiai	8-34752544, faks. 8-34752544	direktorius@centras.kedainiai.lm.lt., sekretore@centras.kedainiai.lm.lt., www.centras.kedainiai.lm.lt
17.	Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba	Debreceno g. 41-1, LT-94164, Klaipėda	8-46342253, faks. 8-46345420	mppt@takas.lt, navijola@takas.lt
18.	Klaipėdos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	P. Cvirkos 19, LT-96134, Gargždai, Klaipėdos rajonas	8-46453945	jolitosdezute@one.lt., klrppt@gmail.com
19.	Kretingos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	J. Pabrėžos g. 8, LT-97130, Kretinga	8-44578939	ppt@tarnyba.kretinga.lm.lt
20.	Kupiškio rajono pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras	Vilniaus g. 8, LT-40001, Kupiškis	8-45935144	kupiskiopmmmc@gmail.com
21.	Lazdijų rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba	Dzūkų g. 1, LT-67125, Lazdijai	8-31851128	ppt@lazdijai.lt
22.	Marijampolės savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba	Bažnyčios g. 19, LT-68298, Marijampolė	8-34350472, faks. 8-34350472	tarnybamarijampole@gmail.com ., MarijampolePPT@one.lt
23.	Mažeikių rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	Naftininkų g. 9, LT-5500, Mažeikiai	8-44320341	ppt@mazeikiai.lt., salval@walla.com
24.	Molėtų pedagoginė psichologinė tarnyba	P.Cvirkos g. 1, LT-33140, Molėtai	8-38351892	ppt@moletai.lt
25.	Pakruojo rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	Vytauto Didžiojo g. 63, LT-83001, Pakruojis	8-42161705, faks.8-42161705	ppt@pakruojis.net., astapabilioniene@takas.lt
26.	Palangos pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras	Vasario 16-osios g. 6, LT-00129, Palanga	8-46040106, faks. 8-46040106	palangospmmmc@gmail.com
27.	Panevėžio pedagoginė psichologinė tarnyba	Topolių g. 12, LT-35169, Panevėžys	8-45 460106, 8-45 460909, faks. 8-45 460106	ppt@svsk.panevezys.mit.lt., r.strockiene@svsk.panevezys.mit.lt
28.	Panevėžio rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	Vasario 16-osios g. 27, LT-35185, Panevėžys	8-45460264	ppt@panrs.lt
29.	Pasvalio rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba	Sodų g. 21, LT-39151, Pasvalys	8-45134284	gita@pasvalys.lt
30.	Plungės rajono	Vytauto g. 12, LT-	8-44873116	ppt@plunge.lt

	pedagoginė psichologinė tarnyba	90123, Plungė		
31.	Prienuų pedagoginė psichologinė tarnyba	J. Brundzos g. 12A, LT-59127, Prienai	8-31952355, faks. 8-31952355	ppt@prienai.lt., pptdirektore@prienai.lt
32.	Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centras	Radvilų g. 17, LT-82177, Radviliškis	8-42252172, faks.8-422 69050	radviliskioppt@gmail.com., www.radviliskioppt.lt
33.	Raseinių pedagoginė psichologinė tarnyba	V. Grybo g. 33, LT-60117, Raseiniai	8-42851571, 8-652 36484	ppt@raseiniai.lt
34.	Rokiškio rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba	J.Biliūno g. 2, LT-42001, Rokiškis	8-45832202, 8-458 51234, faks.8-458 71281	rokiskioppt@gmail.com
35.	Skuodo pedagoginė psichologinė tarnyba	Šatrijos g. 5, LT-98001, Skuodas	8-44079280	pptskuodas@mail.com
36.	Šakių rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba	Šaulių g. 20, LT-71001, Šakiai	8-34560188	sakiai.ppt@gmail.com
37.	Šalčininkų rajono savivaldybės administracijos pedagoginė psichologinė tarnyba	Vilniaus g. 49, LT-17001, Šalčininkai	8-38030168	silobrit@gmail.com
38.	Šiaulių miesto pedagoginė psichologinė tarnyba	Pakalnės g. 6A, LT-76001, Šiauliai	8-41526048, 8-41 525728	ppt@siauliai.lt., j.urnikiene@siauliai.lt
39.	Šiaulių rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	V. Dambrausko g. 17, Kuršėnai, Šiaulių rajonas	8-41580813	ppt@siauliai-r.sav.lt
40.	Šilalės rajono švietimo centras	Nepriklausomybės a.1, LT-75133, Šilalė	8-44970091	jank@takas.lt., ondab@takas.lt., www.svietimoc.silale.lm.lt
41.	Šilutės pedagogų švietimo centras	Liepų g. 6, LT-99133, Šilutė	8-44176244	psc-silute@zebra.lt., silutespsc@zebra.lt
42.	Širvintų rajono švietimo centras	Vilniaus g. 81, LT-19121, Širvintos	8-38251767, 8-67482272	sirvintos@takas.lt., sirvintosppt@gmail.com
43.	Švenčionių rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	Sodų g. 30, LT-18116, Švenčionys	8-38751404, 8 615 48138, faks. 8-38751404	ppt.svencionys@takas.lt
44.	Tauragės rajono savivaldybės pagalbos mokytojui ir mokiniui centras	Donelaičio g. 21, LT-722552, Tauragė	8-44655244	tauragesppt@gmail.com, pedagogas@taurage.lt
45.	Telšių rajono savivaldybės administracijos švietimo	S. Daukanto g. 35, LT-87104, Telšiai	8-44467112, 8-618 36 526	ppt@andernetas.lt

	skyriaus pedagoginė psichologinė tarnyba			
46.	Trakų rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga švietimo centras	Birutės g. 42, LT-21001, Trakai	8-52855597, faks. 8-528 55557	centras.trakai@takas.lt
47.	Ukmergės rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	Vytauto g. 39, LT-4120, Ukmergė	8-34061888	pptukmerge@gmail.com, glodalia@yahoo.com
48.	Utenos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba	Aukštakalnio g. 3, LT-28151, Utena	8-38961546, faks. 8- 38961546	ppt@ppt.utena.lm.lt., www.ppt.utena.lm.lt
49.	Utenos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba Varėnos švietimo centras	J. Basanavičiaus g. 9, LT-65183, Varėna	8-31031534, 8-310 31232, faks. 8-310 31999	svietimo.centras@varena.lt
50.	Vilkaviškio rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba	P. Jašinsko g. 2, LT-70103, Vilkaviškis	8-34254766, faks. 8- 34254766	l.kriauceliuniene@vilkaviskis.lt
51.	Vilniaus miesto psichologinė pedagoginė tarnyba	A.Vivulskio g. 2A, LT-03220, Vilnius	8-52650912, 8-5 2650908, faks. 8-5 2650973	rastine@ppt.vilnius.lm.lt., proma@takas.lt
52.	Vilniaus rajono švietimo skyriaus pedagoginė psichologinė tarnyba	Kranto g. 21, LT-15019, Nemenčinė	8-52439429, 8-612 70037	klubas@op.pl., Iren0502@mail.ru
53.	Visagino pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras	Draugystės 12, LT-31222, Visaginas	8-38660099, 8-386 31530, faks. 8- 38660099	centras@sugardas.lt., psichologai@sugardas.lt., metodininke@sugardas.lt
54.	Zarasų švietimo centras	Savanorių g. 1, LT-32109, Zarasai	8-38551785, 8-385 51395	pedag.centras@zarasai.lt., pedag.centras@zarasai.lt

5 priedas

Siunčiančiojo specialisto / įstaigos duomenys

Vaiko teisių apsaugos skyriui / policijai/ prokuratūrai

Data Nr.

ATVEJIS A**PRANEŠIMAS APIE GALIMAI NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ**

Informuojame, kad XX, gim. XX, gyv. XX, lankėsi/buvo gydomas įstaigoje YY. Apsilankymo metu iš XX ir/ar XX tėvų/globėjų sužinota, jog XX patiria seksualinį/fizinį/psichologinį smurtą iš ZZ. Remiantis XX (XX tėvų/globėjų žodžiais), (nurodyti patirtos/patiriamo smurto aplinkybes, t.y. laiką, vietą, pobūdį ir pan., pateiktas XX ir/ar jo tėvų/globėjų).

Dėkojame už bendradarbiavimą.

ATVEJIS B**PRANEŠIMAS APIE GALIMAI NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ**

Informuojame, kad XX, gim. XX, gyv. XX, lankėsi/buvo gydomas įstaigoje YY. Apsilankymo metu buvo stebimi XX fiziniai/emociniai/elgesio požymiai (nurodyti konkrečiai, pvz., mėlynės ant kūno, amžiaus neatitinkantis su lytiškumu susijęs elgesys, stipri baimė ir vengimas grįžti namo ir pan.), leidžiantys įtarti apie galimai patirtą/patiriamą fizinį/seksualinį/psichologinį smurtą vaiko atžvilgiu.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

PASTABA. Jei specialistas, stebintis fizinius/emocinius/elgesio XX požymius, leidžiančius įtarti apie galimai patiriamą fizinį/seksualinį/psichologinį smurtą prieš vaiką, ir apie tai pasiteiravęs paties XX, gauna papildomos informacijos, patvirtinančios įtarimus, rašte taip pat būtina pateikti aplinkybes, sužinotas iš vaiko. Jei specialisto klausiamas XX paneigia galimo smurto aplinkybes, raštą apie stebimus susirūpinimą keliančius fizinius vaiko simptomus ir/ar jo būsenos bei elgesio požymius, leidžiančius įtarti smurtą XX atžvilgiu, vis tiek turėtų pateikti vaiko teisių apsaugos skyriui, prokuratūrai, nes XX gali nepasakoti apie patirtą/patiriamą smurtą iš baimės, esant suaugusiųjų poveikiui.
